

**Kecskeméti Főiskola
Tanítóképző Főiskolai Kar
Alapismereti és Szak módszertani Intézet**

**ÉRTŐ OLVASÓVÁ ÉS ZENEHALLGATÓVÁ NEVELÉS A
DRÁMAPEDAGÓGIA ESZKÖZEIVEL**

- pályamű -

Készített: Szabó Klára Bernadett
tanító szak, BA képzés

Témavezető: Fehér Éva
főiskolai tanársegéd

Kecskemét, 2014

Eredetiségi nyilatkozat

Kijelentem, hogy ez a pályamű teljes terjedelmében és minden eredményét tekintve a saját munkám, és nem tartalmaz olyan anyagot, amelyet már máshol tudományos munkaként (főiskolai, egyetemi szakdolgozat stb.) benyújtottam vagy valaki más benyújtott volna. Kijelentem, hogy hűen és pontosan idéztem a forrásaimat, minden esetben hivatkoztam a felhasznált könyvekre, folyóiratokra, kiadatlan kéziratokra, az online forrásokra, és a téma szempontjából meghatározó szóbeli segítségre.

Kecskemét, 2014. április 23.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezető	4.
2. Az ének-zenei nevelés helye és szerepe az oktatásban	6.
2.1 Zenehallgatás	8.
2.1.1 A zenehallgatás módszertana	9.
2.1.1.1 A zenehallgatóvá nevelés korai szakaszai	9.
2.1.1.2 Zenehallgatás a felső tagozaton 5-6. osztályban	13.
2.2 Van-e a zenehallgatásnak jövője?	15.
3. Az olvasásról	17.
3.1 Az olvasóvá nevelés korai szakaszai	19.
3.2 Van-e az olvasásnak jövője?	22.
4. Kapcsolat az olvasás és zenehallgatás között	23.
5. Drámapedagógia helye és szerepe az oktatásban	24.
5.1 A drámapedagógia módszertana	26.
6. Módszertani fejlesztés és kutató munka - rendhagyó ének-zene órák (zenehallgatóvá és olvasóvá nevelés)	29.
6.1 A módszertani kísérlet bemutatása	30.
6.2 A drámafoglalkozás az ének-zene órán	30.
6.3 A módszertani kísérlet mérési eredménye – elemzés, következtetés, leírás, további célok, és érdemleges utak a témában	39.
7. Összegzés, és hipotézisek igazolása, záró gondolatok	48.
7.1 Értő olvasóvá és zenehallgatóvá nevelés a drámapedagógia eszközeivel	48.

1. BEVEZETŐ

Választott témám az olvasóvá és zenehallgatóvá neveléssel kapcsolatos volt, ezen belül azt szerettem volna vizsgálni és bemutatni, hogy a zenepedagógiát és drámapedagógiát összepárosítva mindez lehetséges-e, és ha igen, mennyire lehet motiválni a fiatalokat az olvasásra és a zenehallgatásra.

A főiskolás éveim során találkoztam az olvasóvá nevelés témájával, és akkor felkeltette az érdeklődésem, ezért választottam dolgozatom és kutatásom témájának is, kiegészítve műveltségterületem módszertanával. Részt vettem a főiskolai Dráma Társulat munkásságában, és ott találkoztam olyan projekttel, amely az olvasás népszerűsítésével és az olvasóvá neveléssel foglalkozott, és úgy találtam, hogy a drámapedagógia mindenképp egy jó eszköz lehet arra, hogy motiváljuk a gyerekeket az olvasásra.

Ének-zene műveltségterületesként az a gondolat merült fel bennem, hogy esetleg összekapcsolhatnám a drámapedagógiát a zenével, bár ez a kettő e nélkül is összefügg, de én egy újfajta kapcsolatot hoznék létre közöttük. Kutatásomban szerettem volna kicsit mélyebbre tekinteni, hogy ezen két pedagógiai terület 'vegyítésén' és együttes alkalmazásán keresztül milyen eredményeket tudok elérni, felmutatni, milyen hatást tudok elérni a gyermekek körében.

Kutatómunkám egyik fő célja az volt, hogy bővítsem ismereteimet az olvasásról, megismerjem az olvasóvá nevelés szükségességét, lehetőségeit, a már elért, és bizonyított eredményeit, valamint hogy a későbbiekben a most megismert, és megtapasztalt eszközöket, lehetőségeket a munkám során is felhasználhassam.

További célom volt, hogy elmélyüljek a drámapedagógia és az ének-zene együttműködtetésének hatásaiban. Egy új kapcsolatot szerettem volna létrehozni e két világ között. Szerettem volna újragondolni az ének-zene oktatás némelyik részét az általános iskolában, egy új aspektust felfedezni, megismerni. Bízom abban, hogy ez által a megismertetésen túl motiválni is tudom a tanulókat az énekórákon való aktív részvételre, és érdeklődésük kifejezésére.

Legfőbb célom az volt, hogy a drámapedagógia és ének-zene komplex foglalkozásai által a tanulókat olvasásra, zenehallgatásra, a témával kapcsolatos új ismeretek önálló szerzésére motiváljam.

Úgy gondolom, hogy napjainkban nehezebben szánnak időt a fiatalok az olvasásra. Szabadidejüket inkább más, azonnali eredményt mutató, külső ingerektől gazdag tevékenységek töltik ki, ezért úgy vélem, hogy napjainkban sokkal nagyobb figyelmet kell szentelnünk a motiváció minőségére és típusára, mint néhány évtizeddel korábban, hogy közel ugyanazt az eredményt érje el a pedagógia az olvasási statisztikákat illetően, és hogy értő olvasókat neveljen az iskola.

Hipotézisek a témával kapcsolatban:

1. A drámapedagógia és a zene ötvözésével bizonyos rendhagyó ének-zenei órákkal a felső tagozatos tanulókat is lehet motiválni az ének-zene órán való aktív részvételre.
2. A rendhagyó énekórák által a gyerekek érdeklődni fognak az óra témája iránt, kedvet éreznek arra, hogy ne csak az órán használják az adott műveket, hanem utána olvassanak az adott témának, otthon is meghallgassák a zenét, amiről azt megelőzően játszottak, amivel dolgoztak az előző órán/órákon.
3. A drámapedagógia módszertana alkalmas arra, hogy az énekórákon a zeneértést 'megsegítse' a pedagógus, és a zenehallgatási kedvet felébressze.

Hipotéziseim és dolgozati témám kutatásához ének-zenei, drámapedagógiai és olvasáskutatási szakirodalmakban merültem mélyebbre, továbbá ezen ágazatok módszereit keverve létre hoztam egy 2 órából álló komplex foglalkozást, melyet kezdeményezésképpen bevittem egy kísérleti osztályba, és ott valósítottam meg a tanulók közreműködésével. Az azonnali visszacsatolások, tapasztalatszerzés mellett, a kérdőívezést, mint kutatási technikát használtam fel.

A szakirodalomból merített ismeretek és a foglalkozások közvetlen és közvetett visszajelzései voltak segítségemre kutatásomban.

A továbbiakban először az Ének-zene, mint tantárgy szerepét mutatom be, annak feladatait, kisebb részeit, és azon belül is a zenehallgatás lehetőségeit az óra/foglalkozás keretein belül. Az olvasás jövőjére, olvasóvá nevelés lehetőségére és a zenével való kapcsolatára is kitérek dolgozatomban, mely abban lesz segítségemre, hogy a későbbiekben igazolni tudjam

hipotézisemet a drámapedagógián keresztül zenével történő olvasóvá nevelés eredményességéről.

Ezt követően a Drámapedagógia szerepéről, jelentőségéről, az oktatási lehetőségeiről írok, végül a saját módszertani kísérletem bemutatására térek rá. Bemutatom a kísérleti csoportot, akik részt vettek a kísérletben, továbbá a kísérlet folyamatát írom le, annak módszereit, és a kísérlet eredményességének mérőeszközét, a kérdőívet, és annak eredményét, a visszacsatolást.

2. Az ének-zenei nevelés helye és szerepe az oktatásban

Az ének-zene tantárgy tanításának legfőbb célja: közelebb vinni a tanulókat az éneklés és a zenélés öröméhez, valamint lehetőséget adni számukra a zene élményt nyújtó megismeréséhez, megértéséhez és élvezetéhez.

Az iskolai ének-zene tanulás várt eredménye, hogy a zenei gyakorlat és a zenehallgatás során a diákok széles körű élményeket kaphassanak, amely segíti őket tájékozódni a körülöttük lévő sokszínű zenei világban. Az iskolai ének-zene óra nem elsősorban ismeretszerzésre való, hanem a pozitív zenei élmények és gyakorlati tapasztalatok megszerzésére.

Az iskolai ének-zenei nevelés két nagy részre bontható, mégpedig a *zenei reprodukció* és a *zenei befogadás*. Először röviden szeretném bemutatni az első nagy területet, majd ezt követően szeretném bemutatni a második nagy területet, azon belül is bővebben a zenehallgatást, mely dolgozatom kutatási céljához kapcsolódik.

A zenei reprodukción belül az *éneklésről*, a *generatív és kreatív készségekről*, valamint a *felismerő kottaolvasásról* beszélünk.

A közös éneklés az ének-zenei nevelés legfőbb élményforrása. A tananyaghoz tartozó zenei anyagok egy részét a kreatív zenei gyakorlatokkal és az énekléssel tanulják meg. Az énekórák kiegészítéseként, a közösség erejének formálására szolgál a kórus, amelyben megtapasztalhatják, és megoszthatják egymással a közös éneklés örömét. A 2013-as Kerettanterv alapján az ének-zene tantárgy dalanyaga az első két osztályban leginkább a magyar népdalokból épül fel, illetve ezt egészítik ki más népek dalai. Majd 3. osztálytól kezdve megjelennek a klasszikus zenei szemelvények, és 7. osztálytól kiegészülhet az anyag jazz és egyéb igényes populáris zene válogatásával.

Az alkotó, létrehozó, vagyis *generatív* tevékenységek célja, hogy az órák folyamán megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják, képesek legyenek új alkotásokat létrehozni.

Ezek a tevékenységek segítenek fejleszteni a tanulók zenei érzékét, 'zeneértését' és összpontosító képességét, önkifejező képességét, ötletgazdagságát, kreativitását és zenei fantáziáját. A generatív cselekvések előtt a tanulókat mindenképpen meg kell ismertetni a zenei alkotóelemekkel, mint például ritmus, dallam, polifónia, harmónia, forma, vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségekkel, mint pl. a klasszika formaérzéke. Csak ezen egyes elemek megismerése után lehetséges különböző generatív ténykedéseket véghezvinni.

A *felismerő kottaolvasás* a zene értésének eszköze. Ahogy a 2013-as Kerettanterv is megfogalmazza, a kottaolvasás nem cél, hanem egy eszköz a zenei nevelésben. A kottaolvasás sohasem elvontan, hanem az éppen aktuális zenei anyaghoz kapcsolódóan történik. A népdalokból vett zenei részleteket használjuk fel az egyes ritmikai, metrikai és dallami elemek tudatosítására.

Dolgozatomban a befogadói kompetenciák fejlesztési módját, és azon belül a helyes zenehallgatás képesség megszerzését segítő lehetőségeket kutattam, és végeztem ennek érdekében rendhagyó ének-zene órákat választott célcsoportban. Befogadói kompetenciák fejlesztési lehetőségei a 2013-as Kerettanterv szerint:

- A befogadói ismeretek, jártasságok fejlesztése a zenehallgatás tananyagának alapos megismeréséhez járul hozzá. A befogadói kompetenciák fejlesztése során egyensúlyba kell helyezni az intellektuális és az érzelmi nevelést. A befogadói kompetenciák csiszolásával meg tudjuk alapozni a tanulók zenehallgatási szokásait és magatartását. Ezen tevékenység során a diákok olyan sokféle és valóságos zenei tapasztalatokat szereznek az elhangzott művekről, amelyek hatására a későbbiekben képesek lesznek megkülönböztetni az elmélyült zenehallgatást, vagyis a mű befogadását, valamint a háttérzene fogyasztását.
- Az élményt nyújtó zenei befogadáshoz szükség van csendre és teljes figyelemre. A tanulóknak egész figyelmüket a hallott zene felé kell fordítani, hogy művészi értékű zenebefogadóvá válhassanak. Éppen ezért a befogadói kompetencia fejlesztéséhez az egyik legelengedhetetlenebb dolog a figyelem készségének kialakítása és folyamatos erősítése. Az alsó tagozatban a tanuló a játékos tevékenységen keresztül képes legfőképp az elmélyült odafigyelésre. Az iskola első négy évében a mozgás és az éneklés még szorosan összekapcsolódik. Nemcsak a 'zeneérzés' fejlesztése biztosít lehetőséget a zenei jelenségek megéreztetésére és megértésére, a zenei készségek elmélyítésére, hanem a mozgásnak is nagy szerepe van ebben.
- Rendszeres zenehallgatás. A zenei élmények rendszeres biztosításával alkalmat adunk a zeneművek zenei és zenén kívüli tartalmának, üzenetének megértésére. Ezért nagy fontos,

hogy minden tanórán jelenjen meg a zenehallgatás, amely az örömteli tapasztalat szerzésének feladatán túl alapját adja a generatív készségek alakulásának, hiszen a generativitás a sokrétű zenei megtapasztalásból tökéletesedik ki.

- Adekvát befogadói attitűd. A zenehallgatási anyag értő befogadásához és a megfelelő befogadói attitűd kialakításához fontos, hogy a tanulók kellő nyitottsággal rendelkezzenek a hallgatott zene felé. A nyitott befogadói magatartás segíti a zenei hatás megfelelő megélését, így alkalmat ad a zene különböző megnyilvánulásainak, például stílusának és műfajának pontos értelmezéséhez, elfogadásához és pozitív értékeléséhez.
- A befogadói alkalmasság fejlesztését elsősorban a zenében rejlő gesztikulációk, karakterek, emóciók, hangulatok észrevételének és átérésének képessége segíti elő, másodsorban pedig a biztos és megkülönböztetett hallási minőség (ritmus-, dallam- és hangszínérzék) és a zenei memória. Ezek kialakításában, fejlesztésében segít a rendszeres éneklés és az egyéb generatív készségek más fejlesztő gyakorlatai.
- Az értő zenei befogadáshoz szintén elengedhetetlen a zeneelméleti és zenetörténeti alapismeretek elsajátítása. Az elméleti és a lexikális adatok közül leginkább az éppen aktuális kiválasztott művel kapcsolódókat kell megemlíteni, tanulmányozni. Fontos, hogy a lehető legéletszerűbb és lényegesebb információkat, tudnivalókat közöljük, és mellőzzük az öncélú adatközlést és a nagy mennyiségű memorizáltatást. Egy szerzői életrajz ismertetésében például a szerző személyiségének, művészi és emberi élethelyzetének bemutatása, problémáinak, küzdelmeinek átértékelése lenne a primer tudnivaló, és nem feltétlenül az évszámok, és tartózkodási helyek felsorolása. A tudást helyenként megtámogathatják ezek a jól megválasztott tényadatok (dátumok, helyszínek), de minden esetben csak kiegészítő, tájékoztató könnyítő jelleggel. Ez az állítás ugyanúgy helytálló az elméleti ismeretek terén is. A formátan, az összhangzattan vagy a szolmizáció alapinformációi csak akkor válnak hasznossá, ha zenei érzetekhez illeszkednek, ha segítséget nyújtanak a gyerekeknek, hogy átérzhessék azokat a zenei jelenségeket, amelyekről szólnak.

2.1 Zenehallgatás

Az énekórán történő rendszeres és figyelmes értékes zene hallgatása a tanulók zene iránti fogékonyságát és zenei ízlését formálja. A zenehallgatási anyag kijelölésekor a zenei teljességre kell törekedni. Lehetőség szerint teljes műveket kell, hogy hallgassanak, hiszen a tanulók befogadói kompetenciáját, és elsősorban zenei formaérzékét a teljes kompozíciók bemutatása

fejleszti. Először a műalkotás összegészéről kell egy képet szereznük, mielőtt a részletekre irányítják a figyelmüket. Lényeges, hogy különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a szempontok ne tereljék el a diákok figyelmét a mű egészének élményszerű megismeréséről. (Kerettanterv, 2013)

Az első hat osztálynál fontos az életkori sajátosságok figyelembevétele a zenehallgatási anyag kiválasztásakor. Általában két éves ciklusokban érdemes gondolkodni, ezek mindegyikéhez a zeneirodalom, a zenei stílusok és műfajok teljes spektrumából válogatunk. Esetlegesen az általános iskola utolsó két évében sor kerülhet egy kronológiai összefoglalásra, de csak ismeretközlés céljából. A zenehallgatásnál érdemes DVD-n elérhető koncertfelvételek bemutatása is, mert figyelni kell a felnövekvő generációk igényeire. (Kerettanterv, 2013)

A 2013-as Kerettanterv szerint iskolai zenehallgatás célja nem az, hogy minél több remekművet és az összes létező zenei műfajt megismertessük a tanulókkal, hanem sokkal lényegesebb, hogy a befogadói kompetenciákat fejlesszük, és kialakítsunk egyfajta igényt a zenehallgatásra, így biztosítva az egész életen át tartó zenei érdeklődést. Dolgozatomban kutatói munkája főként erre a pedagógiai gondolatkörre épít, és a rendhagyó ének-zene órák ezt a célt és feladatot helyezik a középpontba.

Az énekórán történő zenehallgatás mellett biztosítani kell más alkalmakat is az élő zenehallgatásra, hangverseny-látogatásra. Fontos, hogy a hangverseny mindig az adott korcsoporthoz szóljon. Nélkülözhetetlen, hogy a koncert előtt legyen egy előkészítési munka, ismerjék meg a gyermekek a művek keletkezésének körülményeit, témáját, illetve a koncertet követő alkalommal megbeszélhessék a hallottakat, a pedagógus nyújtson segítséget az élmény feldolgozásában. (Kerettanterv, 2013)

2.1.1. A zenehallgatás módszertana

2.1.1.1 A zenehallgatóvá nevelés korai szakaszai

A világon mindenhol ismert híres zenepedagógusunk Kodály Zoltán meglátása, figyelmeztetése, amely az 50-es években született és zseniális meglátásáról tesz tanúságot. Azt mondta: „*A gyermek zenei nevelését a születése előtt 9 hónappal kell elkezdni*”, majd később így módosította: „*A gyermek zenei nevelését az anya születése előtt 9 hónappal kell elkezdni*” (Kodály, 2007a:156) Az édesanya nemcsak a testet adja, hanem gyermeke lelkét is a magából építi föl.

Zenei tapasztalatainkat már megkezdett életünk első pillanatától gyűjtjük, rögzítjük. A magzati lét, a méhen belüli élet első zenei impresszióit az anyai szívverés ritmusa, a véráramlás dőreje, a bélmozgások, valamint a külvilágból érkező szűrt hangok nyújtják számunkra. A magzat sokkal előbb képes érzékelni, befogadni a hangélményt – a saját bőrén keresztül –, mint ahogy a hallás központi szerve (cochlea) működni kezdene.

Az anyai szívhang jelentősége ma már nem képezi vita tárgyát, egyértelműen bizonyított az újszülöttre, csecsemőre gyakorolt jótékony hatása. Kutatások, vizsgálatok bizonyítják, hogy a szívhang mélyebb, hosszabb alvás biztosít; segít a baba megnyugtatózásában, a sírás abbahagyásában; az egyenletes légzés kialakításban, de erőteljesebb súlygyarapodást, és ritkább megbetegedést is eredményezhet.¹

Tudvalevő, hogy a gyermekek olyan tevékenységeken keresztül fejlődnek leginkább, amiben örömet lelik. Ezen az élvezeten alapul az éneklés, a zenélés, a zenével való játék közismert – ha nem is elég mértékben hangsúlyozott- képesség-, készség-, és személyiségfejlesztő hatása. Így a zene láthatatlanul is tökéletesíti komplex hatásaival rengeteg képességet. Egyszerre hat a két agyféltekére, összehangolja azok működését. Alakítja a szellemi képességeket és az emóciókat, tökéletesíti mozgást, az észlelést, továbbá segíti a szociális érést. A zene rengeteg lehetőséget nyújt a fejlesztéshez,

fejlődéshez. A ritmus serkenti, a figyelmet, a koncentrációt, a határozottságot és a beidegző képességet; a dallam formálja a gyermekek érzelmi világát; a hangszín és a hangerő fejleszti a hallást; az ének, és a zenére való mozgásnak pedig állóképesség javító, testnevelő hatása van.²

Ezért nagyon fontos, hogy mielőbb elkezdődjön a gyermek zenei nevelése.

A születés után következő időszakban az otthoni, anya/apa/testvér/nagyszülő által szerzett zenei ismeretek nagyon fontosak. Folytatni kell a magzati korban megkezdett zenei nevelést. Manapság egyre több segítséget kapnak a felnőttek ebben. Mostanában nagyon kedvelt program lett a Ringató, melyet a legkisebbek számára alkotott meg Dr. Gállné Gróh Ilona, aki Forrai Katalin tanítványa volt. A Ringató célja, hogy a kismamák elsajátítsanak néhány egyszerű, de kodályi elvekhez híven, zeneileg igényes dallamot, gyermekdalt. Továbbá megismerkedjenek a magyar mondókákkal, mozgásos, ölbeli játékokkal, melyeket otthon is tudnak játszani a kisgyermekükkel. Ez a folyamat lelki táplálékot ad mind a gyermeknek, mind a szülőnek. Már maga az éneklés és a közös játék önmagában is örömet okoz. A Ringató módszere leginkább a felnőtteket tanítja, s nem a gyermekeket. (Gállné, 2008)

¹ http://www.tatikazene.hu/doktar/tatizsak_cikkek/a_zene_fejleszto_hatasa.pdf

² http://www.tatikazene.hu/doktar/tatizsak_cikkek/a_zene_fejleszto_hatasa.pdf

A módszer zenei anyaga két nagy tevékenységi csoportból áll:

Az első az *ölbeli játékok*, melyek egyszerű mozgásokkal kísérték, és a néphagyományokból merít. Az ölbeli játékok tükrözik a két fél bensőséges viszonyát is.

„A gyermek számára olyanok az ölbeli játékok, mint a dráma: van kezdete, fokozódó feszültsége, majd végül csattanója, örömteli oldódása. Ezek a kisgyerekek számára a művészeti nevelés csírái is jelentik.” (Kanyó, 2010:4)³

A második csoport a *hangulatkeltő és zenehallgatásra szánt dalok*, melyek általában magyar népdalok, vagy más népek dalai.

Mint az anyanyelvi nevelésnél az újra mesélés, itt is nagyon fontos az újra éneklés, mondás, az ismétlés, melynek célja nem az, hogy megtanulja a gyermek, hanem hogy a hangulat kialakuljon, rögzüljön, amelyet ezek a rövid dalok, mondókák adhatnak. Mire beleéli magát a gyermek, akkorra vége is van. Azonban ha újra, és újra elmondják neki, akkor már várja, és tudni fogja mi jön, és ez is örömet okoz számára. (Kanyó, 2010) ⁴

A következő lépés a gyermek zenei nevelésében az óvoda keretein belül történik, bár sajnos még mai is sok gyermek életében csak itt kezdődik el a zenei nevelés. A gyermek az óvodába viszonylag 'tisztá lappal' lép be, ezért nagyon nagy felelőssége van a pedagógusnak, hogy milyen műveket tár a legtisztább, legártatlanabb lelkek elé. Itt kerül sor a fundamentum lerakására, a zenei iránti érdeklődés, az értékes zene szeretetének megalapozására. Míg a Ringatónál a gyermekek legtöbb esetben csak hallgatták a zenét, és élvezték, az óvodában már a cselekvő zene jelenik meg, mégpedig az énekes és hangszeres előadás. Az éneklésen keresztül, ha kellő időt, energiát, és gondot fordítunk a szépéneklés elsajátítására, lehetőséget kapunk a zeneművek mondanivalójának megértésére, bár az óvodás korú gyermek esetében nem beszélhetünk erről olyan értelemben, mint a nagyobb korú gyermek, vagy felnőtt esetében. A zene hozzájárul ahhoz, hogy a gyermek a későbbiekben képes legyen a szép és az érték befogadására. (Orosz-Pál, 2009)⁵

Az óvodai zenei neveléshez hozzátartozik az életkornak megfelelő dalanyag elsajátítása, a különböző zenei készségek (hangszínhallás, tempóérzékelés, ritmikai készségek, belső hallás) kialakítása, gyakorlása, valamint a zenehallgatás. Az óvodai zenehallgatás is többre épít. Mint

³ http://grazimagyarok.eu/files/doc/babaklub/zenei_neveles.pdf

⁴ http://grazimagyarok.eu/files/doc/babaklub/zenei_neveles.pdf

⁵ <http://extensii.ubbcluj.ro/odorheiusec/archivum/Orosz-Pal%20Jozsef/Enek-%20zene%20tantargy%20pedagogia%20utolso.pdf>

gyakorló óvodapedagógus, úgy gondolom, hogy a legfontosabb, és legértékesebb az élő előadás. Ez lehet az óvónő által énekelt, vagy hangszeres zenehallgatás, de lehet előadóművészek által, egy koncert keretén belül. A gyermekek zenei érdeklődését a megfelelően kiválasztott műveken, és jó élményeken keresztül kell a helyes mederben tervszerűen terelni. Arra kell törekednünk, hogy már az óvodás korú gyermekben érzelmeket keltsünk, és majd az éneklésen keresztül ő is kifejezhesse saját érzéseit. Elektronikus eszközt alkalmazva is történhet zenehallgatás, de mivel a gyermeket akkor csak a halláson keresztül éri az inger, így könnyen előfordulhat, hogy belefeledkezik, és nem figyel oda, így a zenehallgatás elveszti funkcióját és már a zene már csak háttérzajként van jelen. Ezzel a lehetőséggel mindenképpen óvatosan kell bánnia az óvodapedagógusnak. Nem jelenhet meg gyakran zenehallgatásként elektronikus anyag, illetve, ha mégis ezt választja az óvónő, ügyelnie kell rá, hogy rövid hanganyag legyen, és hogy a gyermek figyelmét a zenére irányítsa.

A gyermek figyelmét a zene egyes motívumai is képesek lekötni, amelyek egy-egy élethelyzethez is kapcsolódhatnak, így zenei élménnyé válhat akár a madarak csicseregése, vagy a víz csepegése is.

A zenehallgatás módszerét forradalmasította Kokas Klára, világhírű zenepedagógus és óvónő, aki maga is Kodály Zoltán tanítványa volt. Ő a zenehallgatáson és a mozgáson keresztül a személyiséget próbálja kibontakoztatni, megismerni és megerősíteni. A módszere a gyermekeket megtanítja a mozdulatok szabadságára, és a zene szeretetére. Pedagógiájában egyaránt helyet kap a hangszeres zene és ének, meserögtönzés, mozgás improvizáció, festés és rajzolás, mégpedig oly módon, hogy az egyik tevékenység mintegy gerjeszti, inspirálja a másikat.⁶

A zenehallgatás nem csak az ének-zene foglalkozás keretein belül jelenhet meg, hanem más tevékenységeket is kiegészíthet, így adva komplex foglalkozásokat.

A zenehallgatás után adni kell a gyerekeknek egy kis időt, hogy elrendeződjön bennük az élmény, vagy hogy megélhessék az esetleges katarzist. (Dr. Orosz-Pál, 2009)

Az iskolai zenehallgatás során már megjelennek a hanganyagok is, melyek biztosítják az új ismeretek szerzését, új hangszerekkel való ismerkedést, és az igényes zenével történő ízlésformálást. A zenehallgatás több helyre is beilleszthető az óra során. Lehet motivációként alkalmazni az óra elején, lehet a tanult dal több irányú bemutatására, vagy lehet magának a

⁶ http://www.kokas.hu/rolunk_irtak/index.html

hangszeres műnek a bemutatása a fő indok. További célja az iskolai zenehallgatásnak, hogy kiegészítse a zeneirodalom kapcsán elsajátított tananyagot, élményt nyújtson, biztosítsa a művészi értéket, és aktív zenehallgatóvá neveljen. Fontos, hogy jól megválasztott, korcsoporthoz is illő zeneanyagot hallgattassunk a tanulókkal.

Az iskolai zenehallgatás menete a motivációval kezdődik, néhány érdekes információt közölhetünk a mű keletkezéséről, vagy a zeneszerzőről. Ezután következik az első meghallgatás. A mű elhangzása után a pedagógus megfigyelési szempontot ad, mint például a hangulat, hangszín, tartalom, forma megfigyelése. Majd következik a második meghallgatás, miközben a megfigyelési szempontok már segítenek irányítani a tanulók figyelmét. Másodszori meghallgatás után megbeszéljük a szempontok alapján a művet, végül harmadszorra is meghallgatják a zenét bővítve azzal a sok információval, amit a szempontok alapján összegyűjtöttek. (Bolvári, 1960)

2.1.1.2 Zenehallgatás a felső tagozaton - 5-6. osztály

A felső tagozat zenehallgatási anyaga igen sokszínű. Elsődleges cél a stílus sajátosságainak bemutatása: szerkesztés módok, formai megoldások, egy-egy komponistára jellemző alkotói jellegzetességek bemutatása. A felső tagozatos zenehallgatásra javasolt művek többsége nagy lélegzetű, előkészítése, többszöri meghallgatása és feldolgozása sokszor meghaladja a tanítási óra adta időkeretét. Ezért egyik fő feladatnak tekinthető, hogy a pedagógus inspirálja a diákokat az órán kívüli meghallgatására is és egyéb, az órai anyaghoz kapcsolódó zeneművek felfedezésére, megismerésére. (Kerettanterv, 2013) Kutatásomhoz kapcsolódó rendhagyó énekzene óráimmal erre is kísérletet teszek.

A 2013-as Kerettanterv szerint a felső tagozat első két osztályában a tanulónak már rendelkeznie kellene néhány befogadói kompetenciával, mint pl: fejlett hangszínhallással, fejlődő formaérzéssel, előzetes ismeretekkel néhány hangszerről, valamint már ki kellene, hogy alakuljon a figyelme a zenehallgatásra. A tematikai egység nevelési és fejlesztési célja, hogy a befogadói kompetenciákat oly mértékbe fejlessze, hogy a zenehallgatásra kiválasztott műveket értelmezni tudja. Ezen kívül a következő ismeretek elsajátítását, és fejlesztési követelményeket célozza meg:

- *Hangszín hallás és többszólamú hallás készség fejlesztése* – énekes hangfajok ismerete (szoprán, mezzo, alt, tenor, bariton, basszus)
- *Formaérzék fejlesztése* – visszatéréses kéttagú forma, rondóforma, stb.

- *A zeneirodalmi példák befogadását segítő kiegészítő ismeretek* - a zenei befogadást segítő legszükségesebb elméleti ismeretek
- *A hangszerek megkülönböztetése és azonosítása* a következő szempontok szerint: dallamhangszer, ritmushangszer, műzenei és népi hangszer (duda, tekerő, cimbalom, citera).
- *Tájékozottság a szemelvények történeti korával, a zeneszerző életével, a művek műfajával és formájával kapcsolatban.*

A Kerettanterv (2013) a zenehallgatás kapcsán már megemlíti kapcsolódási pontként a Magyar nyelv is irodalom tantárgyat, azon belül is a szövegértést és értelmezést, amely elkerülhetetlen eleme az értő olvasóvá nevelésnek. Továbbá szintén megemlíti a Dráma és tánc tantárgyat, azon belül is a táncjátékokat emeli ki a nép- és műzenében (a dráma vonatkozásáról nem tesz említést). Kutatómunkám módszertani magva innen ered. Mert javaslatot ugyan tesz a Kerettanterv a kapcsolódási pontokra, de megoldást és lehetőséget nem kínál fel a pedagógus számára. Szerettem volna tudni, hogy a dráma vonalán a drámapedagógia és a színházi nevelés módszertana kínál-e lehetőséget a zeneértővé és zenehallgatóvá nevelésre? Foglalkozásaim elsődleges célja a megvalósíthatóság bizonyítása és a hatékonysági szint kikísérletezése. Vagyis hatással vannak-e a dráma módszerek a zenei nevelésre?

A zenei befogadáson belül a zenehallgatáshoz is kell, hogy legyen előzetes tudásuk a gyermekeknek ebben a korban. Ismerniük kell egyes tanult zenei műfajokat, formákat, hangszercsoportokat, legyenek képesek a zenei folyamatokat figyelemmel kísérni, esetleg zenei kifejezéssel meg is tudják azt nevezni.

A zenehallgatás nevelési és fejlesztési célja az 5-6. osztályban, hogy erősítse a tanulók érdeklődését a zeneirodalom remekműveinek megismerése iránt. Szintén fontos célja a hangverseny-látogatásra nevelés. (Kerettanterv, 2013)

A zenehallgatáshoz kapcsolódó ismeretek illetve fejlesztési követelmények a következők a 2013-as Kerettanterv szerint:

- Az énekes anyaghoz kapcsolódó eredeti népzenei felvételek meghallgatása, ezek művészi szintű adaptációi mai autentikus előadóktól.
- Más népek zenéjének, zenei hagyományainak megismerése.
- Reneszánsz kórusdalok, barokk szemelvények.
- Zeneirodalmi szemelvények a stílusérzék fejlesztéséhez.

- Zeneirodalmi szemelvények a zeneirodalom széles spektrumából válogatva – Vokális művek, hangszeres művek – szerenád, szimfónia tételek, daljáték, operarészlet.
- A zeneirodalom gazdagságának megismerése.
- A műveken keresztül a kultúra befogadás szándékának erősítése.

Mint ahogy már említettem, kapcsolódási pontként érinti többek között a Magyar nyelv és irodalom tantárgyat, valamint a Dráma és tánc tantárgyat, azon belül is a reneszánsz táncokat, táncformákat, zenés játékot, és az opera cselekményismertetését sorolja ide.

A Kerettanterv (2013) a zenei befogadás fejlesztésének a következő eredményeit várja el a két évfolyamos ciklus végére:

- Képesek felismerni a már tanult zenei elemeket. Szolmizálva olvassanak a tanult zenei anyagnál könnyebb gyakorló feladatot.
- Felismerik az egy-egy zenemű tartalmát közvetítő kifejezőeszközöket, illetve meg is tudják nevezni őket, úgy mint tempó, karakter, hangszín, dinamika, dallam, formai megoldások stb.
- Képesek felismerni hallás után a többször meghallgatott művet. Minimum 10 zenei darabot megismernek a zenehallgatásra ajánlott, sokféle zenei korszakból, stílusból.

Ahogy a Kerettanterv (2013) is írja, a pedagógusnak az egyik fő feladata a zenehallgatás kapcsán, hogy képes legyen inspirálni a tanulókat a mű órán kívüli meghallgatására is, biztosítson élményt ehhez a tevékenységhez, hogy minél jobb emlékképek maradjanak meg a diákban a műről, és méltó, érdeklődő utánpótlása lehessen a koncerteket látogató közönségnek.

Mint írtam már a Kerettanterv(2013) is megemlíti, hogy az Ének-zene tantárgynak vannak kapcsolódási pontjai a Dráma és tánc tantárggyal, és én ezt próbáltam felderíteni dolgozatomban, hogy a dráamódszerek hogyan tudnak segítséget nyújtani a pedagógusoknak.

2.2. Van-e a zenehallgatásnak jövője?

Úgy gondolom, hogy ez a kérdés bármikor is merült volna fel a történelem során a válasz mindig is teljes biztonsággal igen lett volna. Így van ez most napjainkban is, amikor naponta több ezer dal születik a világon mindenfelé. Az emberek szeretnek zenét hallgatni, szükségük van szórakozás, relaxálás, kikapcsolódás végett.

A kérdést talán érdekesebb lenne kicsit más megközelítésből feltenni. Van-e az értékes zene hallgatásának jövője? Van-e a klasszikus zene hallgatásának jövője az újabb generációk számára?

Dolgozatom egy korábbi fejezetében már bemutattam, hogy mennyire él a zenehallgatás a kisgyermek, óvodások körében. Ám a kis és középiskolások körében, a heti 1 énekóra alatt már nem sok lehetőség van elmélyülni a zenehallgatás élményében.

Elterjedt gondolat manapság, hogy a komolyzene közönsége fogyatkozik, örepszik. A fiatalok egyre kevésbé érdeklődnek a komolyzene iránt, egyre kevesebb komolyzenei koncertet látogatnak. Szerencsére már vannak eredményes, sikeres próbálkozások ennek az 'elközönségtelenedés' folyamatának megállításra. Ez a módszer a koncertpedagógia.⁷

A koncertpedagógia olyan művészeti tevékenység, melynek célja, hogy fejlessze a már korábban is említett befogadói kompetenciákat, és kiragadva a tanulókat az osztályterem zárt, megszokott rendszeréből érvényes tapasztalatokat és zenei élményeket biztosítson a közönségnek azokkal a lehetőségekkel, eszközökkel, melyek egy koncertteremben elérhetők. „A nem szakirányú zenei nevelés célja nem lehet más, mint képessé és fogékonnyá tenni a gyermeket, a növendéket a zene befogadására – adekvát befogadói attitűd kialakítására törekedni”⁸

Ez a módszer világszerte elterjedt, mind az USA-ban, mind Európában több felé valósulhat meg a kormány által is támogatott közeledés a közönség felé. Vannak olyan országok, mint például Katalónia, vagy Skócia, ahol a nemzeti kultúra átörökítésére is szolgáló koncertpedagógiai program nemzeti üggyé tudott válni. Szintén nagy hangsúlyt fektetnek a közösségi zenélés hagyományainak felélesztésére, és ennek érdekében néhány hangversenyterem az amatőr zenélés központjának szerepét is elvállalta.

Szerencsére már Magyarország is felfedezte ezt a lehetőséget, és koncertpedagógia székhelyévé a Művészetek Palotája vált. A cél számukra is az, hogy a koncertpedagógia módszerét használva újra a koncertterembe tudják csalogatni a fiatalokat, ezzel szerezve meg a későbbi koncertekre az utánpótlás közönséget. Erre alkották meg a *HangÁr* néven bemutatott családi és ifjúsági programcsomagot. Ide tartoznak a *Gyermekhangversenyek*, melyek könnyen befogadható, kellemes hangzású zenékkal árasztják el a gyermekeket. A programcsomagot tovább gazdagítja az *Élmény és aktivitás* fantáziánévvel bíró szórakozási lehetőség, melynek folyamán a részvétel és az alkotás élménye által juthatnak közelebb a zene megértéséhez, élvezetéhez. A *Hangverseny előtt* című program lehetőséget ad arra, hogy a fiatalok

⁷ <http://www.koncertpedagogia.hu/kp.htm>

⁸ <http://www.koncertpedagogia.hu/kp.htm>

bepillantassanak a koncert előkészületeibe, a műhelymunkába, egy próbába, melyek ismét csak emberszerűbbé, testközelibbé varázsolják magát a koncertet. A programcsomaghoz tartoznak további egyéb látogatási alkalmak, amikor tárlatvezetésre mehetnek a MÜPA-ba látogatók, bepillanthatnak a *Cimbora Egyetem* forgatásaira, illetve a *Cifra Palota* számtalan lehetőséget kínáló játszóházába.⁹

Ezeket az új törekvéseket figyelembe véve úgy gondolom jó eséllyel reménykedhetünk abban, hogy van jövője az értékes zenehallgatásnak, és nem szorulhat majd a zene a háttérzaj szerepébe.

3. Az olvasásról

Ahogy a zenehallgatás egyik legnagyobb célja a gyönyörködtetés, élményszerzés, kikapcsolódás, szórakozás, esztétikai nevelés, legalább olyannyira céljai ezek az olvasásnak. Azonban manapság az olvasást egyre kevesebbszer használja az mai ember, főleg a mai fiatalság a szórakozásra. Ebben a fejezetben többek között bemutatom az olvasás funkciójának átalakulását, más szerepének a megerősödését. Ez volt az egyik kiinduló pontom. A módszertani kísérletnek az is célja, hogy ezeken a rendhagyó órákon keresztül motiválja a tanulókat az adott zenei témában való olvasásra, akár csak mint információ szerzés céljából, de akár, mint esztétikai nevelés céljából.

Az olvasás és az ének-zene kapcsolódási pontjaként szeretném bemutatni azt is, hogy mindkettőnek mekkora szerepe van egy ember életének már egy korai szakaszában is. Mind a kettő terület rengeteg képességet, készséget fejleszt, és ahogy a kísérletem is bemutatja, jól kiegészítik egymást az emberek szellemi nevelésében.

Az alapvető kommunikációs technikák közé tartozik a non verbális és verbális kommunikáció, azon belül is az írásbeli (írás, olvasás)- és szóbeli (beszéd) kommunikáció. Az írás és az olvasás tette lehetővé az emberi gondolat nagy távolságra való közlését, hosszú időre való megőrizhetőségét. Az írott szöveg saját 'életet' kap, más funkciói vannak, különbözik szerkesztési módja a beszédbeli formától. (Adamikné, 2006)

A beszéd azonnali értelmezést igényel, mivel nem marad meg hosszú távon, nem hagy fizikai nyomot. A leírt szöveget vagy kottát bármikor elővehetjük, elolvashatjuk újra, meg újra, lassan, vagy gyorsan, bárhol és bármikor. A beszéd elsősorban auditív úton történő feldolgozás, míg az írás általában vizuális információszerzés. (Ezek alól kivételek a hallás-, és látássérült emberek.)

⁹ <http://www.koncertpedagogia.hu/mupa.htm>

A beszéd, az éneklés a sajátos eszközei révén, mint pl: hangsúly, dallam, ritmika stb. képes a nonverbális kommunikáció alkalmazására, míg az írott szöveg vagy a kotta, ezen eszközök hiánya miatt, képtelen erre. A beszélgetés vagy az éneklés, zenélés közben a kommunikációs folyamat (kommunikációs modell) egyik fontos része, a visszacsatolás rögtön megtörténik, míg az írott szöveg esetén vagy a kotta esetében ez nem adatik meg. Épp ezért a közvetlen érintkezés hiányának ellensúlyozása miatt, az írott szöveg sokkal kidolgozottabb, formálisabb, mint a beszéd. Az írott formák szerkesztettsége, eleganciája sokkal magasabb szintű, mint a beszédé, viszont pont ezen okból kifolyólag elvesz egyszerűsége, spontaneitása. A beszédet a spontán, természetes módon sajátítjuk el, családi légkörben, míg az olvasás és írás készség szerzése már bonyolultabb, tudatos módszer, melyet általában iskolában, alsó tagozatban alapozunk meg és teszünk

magunkévá. (Tóth, 2002) Az olvasás egy interakció az olvasó és az írott szöveg között.

Az olvasáselsajátítás egy olyan folyamat, amely az olvasási technikák megtanulását, az olvasáskészség birtokba vételét jelenti. Az elsajátítás általában első osztályban kezdődik, de fejlesztése végig kíséri diákjeveink során, sőt egészen a sárig. (Tóth, 2002)

Dr. Tóth László (2002) az olvasásnak több típusát különbözteti meg, ezeket szeretném most néhány mondatban bemutatni.

Az első a **tanulás céljából történő olvasás**. Bár az olvasáskészség elsajátítása szorosan összekapcsolódik a tanulással, az olvasás tanulása főleg az elbeszélő szövegeken, míg a tanulás az ismeretterjesztő szövegeken keresztül történik. Az ismeretközlő szövegek általában nehezebben olvashatóak, nehezebben érthetőek, mint az elbeszélések, így a tanulás, mint olvasási forma is nehezebb. Ennél a típusnál az olvasónak meg kell jegyeznie az olvasottak tartalmát, és fel kell készülnie arra, hogy felszólításra vissza tudja mondani, így érthető módon az olvasás ezen típusa nem a legszórakoztatóbb az olvasó számára.

Második típus az **ismeretszerző olvasás**, melynek célja, hogy az olvasó bizonyos témában jobban elmélyülhessen, új ismereteket szerezzen. Ez az olvasási forma már kedveltebb az olvasók számára, hiszen ez a kíváncsiság kielégítésére szolgál, és nem arra, hogy a tartalom felszólításra felidézhető legyen.

Következő olvasási típus a **funkcionális olvasás**, mely a mindennapok útvesztőiben való eligazodáshoz szükséges, személyes, praktikus célokat valósít meg. Ide tartozik a térképen való tájékozódás, a használati utasítások 'böngészése', vagy étteremben az étlapról való választás. Ennél az olvasási típusnál szükséges megemlítenem a *funkcionális analfabéta* kifejezést, melyet azon emberek diagnosztizálására használunk, akik ismerik ugyan a betűket, mégis nehézséget

okoz nekik egy űrlap kitöltése, vagy a gyógyszeres dobozon feltüntetett adagolási javaslat elolvasása.

Negyedik olvasási típusunk a **szórakozási célú olvasás**, mely egy belső indítatásból történő tevékenység. Nincs más célja, mint az olvasó, mint ahogy a nevében is benne van, szórakozni vágyását elégíti ki.

Ötödik olvasási típusunk az **áttekintő olvasás**, melynek célja, hogy az olvasó tájékozódjon a szöveg globális tartalmáról. ' Átfutja ' a sorokat, és képet kap arról, hogy nagyjából miről szólhat a szöveg. Ez az olvasási típus bár pontatlan, mégis elegendő információt biztosít a tájékozódáshoz.

Hatodik olvasási formánk a **korrektúraolvasás**, mely az írott, vagy nyomtatott szöveg betűhibáira koncentrál. Ez az olvasás eltér a megszokottól, mert ez a szóészlelést igényli, és nem a szöveg tartalmát.

Utolsó olvasási típusunk az **ellenőrző**, vagy **javító olvasás**, amelynél a tartalmi, helyesírási, stilisztikai hibákat próbáljuk kijavítani.

Bár ezek az olvasási típusok nem merítik ki az összes formát. A bemutatás célja az volt, hogy lássuk, hogy sok olvasási típus van, de a cél határozza meg, hogy az olvasó éppen melyiket használja. (Tóth,2002)

3.1. Az olvasóvá nevelés korai szakaszai

Egyik legnagyobb zeneszerzőnk, Kodály Zoltán szerint a zenei nevelés a fogantatás pillanatától kezdődik. Már az anyaméhben történő fejlődés alatt lehetőség van a zene megszerettetésére, a zenei élménynyújtásra, és így az esztétikai érzék fejlesztésére is.

Az anyanyelvi nevelés szorosan hozzátartozik az esztétikai neveléshez, így egyértelműen elkezdhető már a magzati korban. A beszéd megértése előtt a magzat, illetve a csecsemő az egyéb nyelvi eszközökből ért, mint például a hangsúly, hangerő, mimika stb., és ezekhez kötődik. Tóth Béla szerint azok válnak jó olvasóvá, akiknél koragyermekkorban kezdődik az irodalmi nevelés. Minél kellemesebb élmények érik ebben a korban az irodalommal kapcsolatban, annál szorosabban fog kötődni hozzá. Már az óvodáskorban érdemes könyvtári foglalkozásokra vinni a gyermeket, ezzel is pozitív attitűd alakul ki a könyvekkel kapcsolatban. (Rákai,1972) Nagyon fontos, hogy amint érdeklődni kezd a tárgyak iránt, szoktassuk hozzá a könyvhöz is. Boncsák Veronika szerint az a gyerek, akinek nem olvasnak kicsi korában sokat, nem lesz motivált arra, hogy ő is megtanuljon olvasni. (Boncsák, 1995)

Szilágyiné Gálos Ildikó (2008) különböző életkorokra bontja a kisgyermekkor és bemutatja, hogy melyik korban hogyan kapcsolódhat be a gyermek életébe a könyv és az olvasás.

A *kisgyermekkorban* fontos szerepük van a tárgyképes könyveknek, amelyekben csak képek vannak szöveg nélkül. Ebben a korban ráismer a dolgokra, melyekkel már korábban találkozott, és ez a felismerés örömet, pozitív élményt nyújt a kisgyermek számára. Az első könyvek után érdemes olyan könyvet választani, melyben a rajz, ábra mellett ott van az igazi tárgy képe is. Pl.: Játék traktor – igazi traktor.

A következő mérföldkő a *4 éves kor*, amikor már érdemes rövid, egy szálon futó, könnyen követhető történeteket mondani a gyermekeknek. Ekkor jelenhetnek meg a gyermek életében a leporellók, amelyeket újra és újra lapozgatva megismeri a történetet, és tudja követni, sőt meg is tudja mondani előre, hogy mi fog történni a történetben, és ez után várja is, hogy bekövetkezzen. Mikor elérkezik a bekövetkezés a gyermek boldog, és biztonságban érzi magát az állandóság miatt, így ismét pozitív emlék keletkezik benne.

Ezután következik a *nagycsoportos kor*, amikor a gyermekben kialakul a mesetudat, eltudja különíteni a valóságtól, de gazdag fantáziájának köszönhetően mégis nagyon jól bele tudja élni magát a történetben. Nagyon fontos, hogy nem szabad elmagyarázni a mesét, mert lehet, hogy a gyermek kicsit másképp gondolja, másképp képzelel el, mint mi, és könnyen csalódás érheti. Ebben a korosztályban kedvelik az éles ellentéteket, előfordulhat a több szálon futó cselekmény, a tündérmesék, de még mindig nagyon fontos az ismétlés a folyamatosság és a biztonságérzet miatt.

Ezt követi a bizonyos '*Robinson korszak*'. Ebben a korban a gyerekeknek még mindig nagy szükségük van a csodákra, de most már olyan csoda kell, amely a valóságban is megtörténhet. Megtudja különböztetni, hogy mi az ami a valóságban egyáltalán nem történhet meg, pl.: repül a szőnyeg, és mi az ami csodálatos, mégis valóságos, mint pl.: egy lakatlan szigetre vetődött ember megteremti magának a túléléshez és az új élethez való feltételeket.

Végül Szilágyiné Gálos Ildikó az utolsóként a *10 – 12 éves kort* mutatja be. Ebben a korban alakulnak ki a kedvenc könyvek, kedvenc példaképek, és elkezdenek kirajzolódni az ideálok. A gyermekek ebben a korban nem a környezetükből keresik a mintát, mert tisztában vannak vele, hogy az ott élő emberek nem hibátlanok, így vagy a könyveikből, vagy esetleg más forrásból keresnek maguknak példát. A cikk írója szerint ebben a korban dől el leginkább, hogy kiből válik majd jó olvasó a későbbiekben.

Az olvasás megtanulása szükséges előfeltétele annak, hogy az egyén önálló és öntevékeny olvasóvá válhasson. Akkor lesz sikeres az olvasás tanítása az általános iskolában, ha pozitív

élmények fűzik a tanulót hozzá. Aki szeret olvasni, annál az olvasási készség is gyorsabban fog fejlődni. (Rákai, 1972)

A tanítónak nagy felelőssége van abba, hogy a tanulók jó olvasóvá váljanak. Először is fel kell mérni az osztály összetételét, és az alapján kell összeválogatnia az olvasmányokat téma és időtartam szerint. (Boncsák, 1995) Nem szabad abba a hibába esni, hogy felülértékeli az osztály képességét, és nehéz olvasmányt ad nekik, mert akkor belefáradnak, kín lesz számukra az olvasás, és negatív élményként fogják eltárolni az emlékezetükben, és nem lesz kedvük a későbbiekben könyvet venni a kezükbe. Nagyon fontos az is, hogy a tanító minél többször építse be a tanórákba, vagy a délutáni foglalkozásokba irodalmi nevelést, felolvasást, mesélést. A felolvasó személyének pozitív modellnek kell lennie a gyerek számára, és szükséges, hogy a felolvasás által különböző indirekt hatások ériék a gyerekeket. Nagyon fontos, hogy a pedagógus hogy tartja kezében a könyvet, hogy milyen hatásokat vált ki belőle az mű, hogy mennyire érdeklődik maga is az olvasmány után. Ha ezek pozitív hatást keltenek, akkor sikerül felébreszteni a gyerekekben az irodalom iránti igényt, az új ismeretek szerzésének vágyát, helyes nyelvtani mintát kaphatnak a gyerekek, bővül szókincsük, árnyaltabb, pontosabb lesz a kifejezőképességük, magatartási és erkölcsi mintát kaphatnak, és jobban megőrizhetik a nyelv tisztaságát. A felolvasásnak nem ötletszerűnek, hanem előre tervezettnek kell lennie. Mint írtam már fontos a témaválasztás, hogy illő legyen a korosztályhoz, valamint aktuális legyen a környező ünnepekhez, de az is fontos feladata a tanítónak, hogy az idegen szavakat kigyűjtse, és érthetővé tegye a diákok számára. Bettelheim szerint az olvasás segítségünkre van önmagunk és mások megismerésére is, valamint nem az olvasási készség elsajátítása a fontos, hanem a megértés. (Boncsák, 1995) Arról, hogy melyik osztályban milyen olvasmányokat kellene tanítani, arról

Faragó László pontos képet ad (1972)

Első osztályban elsősorban a rövid, vidám hangulatú mondókák, verses köszöntők jöhetnek szóba, valamint találós kérdések, népdalok, gyermekdalok, melyek egyszerű érzéseket tükröznek, hatnak a gyermek érzéseire.

Második osztályban már tágul az olvasmányok világa. A mondókák és találós kérdések mellett meg jelennek a közmondások, szólások, a szülőket köszöntő versek, és a játékban használt kiszámoló. Nagyon fontosak a népköltészeti alkotások, mert tartalmi értéket közvetítenek, és egyszerű formai megoldásokat tartalmaznak. Nagyon fontos, hogy második osztályban már biztosítsunk lehetőséget az egyéni olvasásra, fontos alakítani a szöveg feldolgozó képességet, és természetesen figyelembe kell venni az egyéni és életkori sajátosságokat.

Harmadik és negyedik osztályban már megjelennek a valóság hű, ismeretterjesztő olvasmányok, és a történelmi, társadalmi eseménynek, hazánk népének régi és mai élete. A versek pedig tartalmilag és formai szempontból is alkalmasak a személyiség formálására. (Rákai, 1972)

Az olvasóvá nevelés természetesen nem csak a pedagógus dolga. A családnak is nagy szerepe van benne. Nagy Attila szociológus az Új Pedagógiai Szemle 2000. július-augusztusi számában arról beszél, hogy olvasni tudás több generáción keresztül öröklődő minták eredményeként áll össze. Az, hogy a gyermek milyen hamar sajátítja el az olvasás képességét, és érdeklődő lesz-e az iránt, hogy az iskolában mit tesznek elé, az otthoni minták és példák sorozatából tevődik össze. A 90-es években jól és rosszul olvasó gyerekek szüleivel készítették interjúkat, és kiderült, hogy a jól, választékosan és sokat olvasó tanulók szülei még erős kapcsolatban voltak a nagyszüleikkel. Nem feltétlenül iskolázott személyek voltak, egy nagyanyó lehetett pár osztályt végzett parasztasszony is, aki sokat beszélgetett unokájával, mesélt neki, akár munkavégzés közben is. Nem is mindig klasszikus meséket, népmeséket mondott el, hanem a történeteket mesélt a családról, mondókákat mondott és énekelt. Segített a világot szavakba önteni. Ezen szülők gyerekei többet, választékosabban, igényesebben olvastak, mint azon felnőttek gyermekei, akiknél már nem volt ilyen szoros a nagyszülő-gyerek kapcsolat, csak bölcsődébe, óvodába, iskolába járt a gyerek és ott 'szedte magára' a nyelvet.

3.2 Van-e az olvasásnak jövője?

Manapság egyre gyakrabban merül fel a kérdés, mind tudományos, mind a hétköznapi körökben. Először talán érdemes az okokat megvizsgálnunk, amelyek következményeként egyáltalán felmerülhet ez a kérdés. Arató László (2000) tanár, a Magyar Tanárok Egyesületének elnöke az Új Pedagógiai Szemle 2000. július-augusztusi számában megjelent kerekasztal-beszélgetés során a következő lehetséges indokokat fogalmazta meg.

Az irodalomnak *leredukálódott a presztízse*, tekintélye, mely összefügg a rendszerváltással, mert szinte megszűnt az irodalom politikai szerepe, közéletpótló funkciója. Ennek eredményeképpen csökkent a jelentősége az értelmiség körében, ami kihatott arra is, hogy csökkent az irodalom, mint tantárgy fontossága, értéke az iskolában.

Másik erőpróba az olvasással szemben az *elektronikus tömegkommunikáció* felől érkezett. Bár a televízió már régóta jelen van az emberek életében, a napi 24 órás műsorral rendelkező

sokféle csatornát kínáló lehetőség csak az utóbbi 2-3 évtizedben jelent meg hazánkban és ezzel átrendezte mind a gyermek, mind a felnőtt társadalom olvasási kultúráját, olvasmányszeretétét.

Ez utóbbi felvetést Nagy Attila (2000) szociológus felmérésének szikár tényei is bizonyítják. Míg a hatvanas évek végén megkérdezett tinédzserek szabadidős tevékenységei élén az olvasás állt, 1977-ben már visszacsúszott a 6. helyre, és mintegy 20 évvel később, 1997-ben már csak a 12. helyre sorolták az olvasást, mint preferált szabadidős tevékenységet. Ezalatt a televízió előtt eltöltött percek száma egyre nőtt. A 60-as években egy átlag ember körülbelül 24 percet töltött a televízió előtt egy nap, ma ez az átlag 300 perc körül mozog, de a tinédzserek körében is több mint 3 óra az átlagos televíziózással töltött idő.

Ezen tények ellenére mégis bátran állíthatjuk, hogy az olvasásnak és írásnak egyre nagyobb szerepe van, bár az köztudott, hogy ez a szerep átalakult, már más-más célokat is szolgál. „*A ma világa igen bonyolulttá vált, azzá vált tükrözője, a gondolat is. A bonyolult gondolatot nem lehet egyszeri hallásra felfogni, csak ismétlés alapján: ismételhetősége teszi lehetővé elemzését, összehasonlítását a valósággal, egyszerű ellenőrzését. Kritikája csak megbízható módon rögzített gondolatnak, azaz szövegnek lehetséges. S ez adja az olvasás rangját napjainkban is*”(Gereben,1996:31)

4. Kapcsolat az olvasás és a zenehallgatás között

Mint korábban bemutattam már, sok kapcsolatot tudunk felállítani az olvasás és a zenehallgatás között.

Olvasóvá nevelést is legalább olyan korai szakasztól lehet elkezdni, mint a zenehallgatóvá nevelést, egészen pontosan az anyaméhtől.

A felnőttnek, mind a szülőnek, mind a pedagógusnak meghatározó szerepe van a gyermek pozitív attitűdjének kialakításában az olvasás és zene iránt.

Egy amerikai folyóiratban, a Nature Reviews Neuroscience magazin egy 2010-es számában két kutató Chandrasekaran, és Kraus számolt be arról, hogy a hangszeren játszás és annak tanulása, hallgatása nagyon jó hatással van az emberi agyra. A cikk kiemelte, hogy a zene tanulása közben olyan agyi folyamatok jönnek létre, amelyek hasznosak lehetnek számunkra a kommunikáció más formáiban, mint például a beszédben, olvasásban, vagy az idegen nyelvek tanulásában.

Azt is megállapíthatjuk mind a kettő terület kapcsán, hogy az embereknek szükségük van az olvasásra és a zenehallgatásra egyaránt, így mindkettőnek van jövője, azonban azt is tapasztalhattuk, hogy mindkét területnek szüksége van a megerősítésre, és az emberek

motiválására. Kutatásom egyik legfőbb célja is a motiválási lehetőségek feltérképezése volt. Azt kutattam, hogy a drámapedagógia eszközeivel lehetőség van-e az olvasásra és zenehallgatásra való motiválásra.

A rendhagyó énekórák egyik célja az olvasóvá nevelés volt. Úgy gondolom, hogy a különböző drámajátékok által felvezetett és megismert zenei anyag, és az általam választott műfaj, az opera történetét felhasználó drámajátékok a jó élmény biztosítása, és az érdeklődés felkeltésén keresztül jó lehetőséget adnak arra is, hogy a tanulót motiváljuk a történet megismerésére, elolvasására. Mivel az opera egy olyan zenei műfaj, mely saját történettel, szöveggel rendelkezik, így olyan mintha egy irodalmi művet, drámát olvasna az érdeklődő. Azonban az opera még több lehetőséget kínál a motivációra, és az esztétikai nevelésre, élménynyújtásra a zenéjén keresztül. Ezen további lehetőség alapján kezdtem el gondolkodni a módszertani kísérlet kialakításában is.

5. A drámapedagógia helye és szerepe az oktatásban

A Kerettanterv (2013) szerint a Dráma és tánc tanítása egy olyan művészetpedagógiai tevékenység, melynek célja, hogy fejlessze a tanuló kommunikációs készségeit, kooperációt, a kreativitást, a diákok gyakorolhassák az élményen keresztül történő megértést, és erősítse bennük az összetartozás élményét, érzését.

A drámapedagógia valóban jó módszertannal rendelkezik, hogy gazdagítsa a tanulók ön- és társismeretét, és könnyítse a kapcsolatteremtést, építést, megtartást, valamint, hogy oldja az esetleges feszültségeket a diákok között. A mozgásos-táncos tevékenységek fejlesztő hatással vannak többek között a ritmusérzékre, a térérzékelésre, a testtartásra, a mozgáskoordinációra, az állóképességre. E tevékenységek során a tanulók megismerik a mozgásos-táncos kommunikáció és önkifejezés sajátosságait, eszköztárát. A művészeti tevékenységek során elsajátítják a művészeti ág nyelvét, kialakul bennük a művészettel élés, és az értő befogadóvá válás alapvető igénye.

A Kerettanterv(2013) is megfogalmazza, hogy a dráma és tánc jellegénél fogva nagy szerepet játszik több fejlesztési területen meghatározott ismeretek, készségek és képességek fejlesztésében, ilyen területek lehetnek például: erkölcsi nevelés; nemzeti öntudat, hazafias nevelés; az állampolgárságra, demokráciára nevelés; az önismeret és társas kapcsolati kultúra fejlesztése, valamint a felelősség vállalás másokért. Képes több szempontból is vizsgálni, értékelni egy helyzetet, önálló véleményt fogalmaz meg, képessé válik mások munkájának

elismerésére, tiszteletére. Ezen kívül a megsegíti a testi és lelki nevelést, a tanulás tanítását, a médiatudatosságra nevelést, megvalósul rajta keresztül az anyanyelvi kommunikáció fejlesztése – verbális, és non verbális kommunikációs játékokkal; önkifejezés több formában; a tiszta, artikulált, érthető beszéd a világos, megfelelő nyelvhasználat terén. Fejlődik a gyermek kezdeményezőképesége és vállalkozói kultúrája, az emocionális érzékenysége az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség terén, és kialakítja a hatékony, önálló tanulást.

A 2013-as Kerettanterv öt féle tematikai egységnek ad szerepet az iskolában a Dráma és tánc tantárgy keretein belül.

- **Csoportos játék és megjelenítés.** Célja: az alkotó kooperáció képességének fejlesztése, mely a kapcsolatteremtésen alapul. Tiszta, érthető, artikulált beszéd, világos kifejezés, adekvát nyelvhasználat fejlesztése; nem nyelvi kifejezőeszközök kifogástalan és magabiztos alkalmazása; az élőszó zenei kifejezőeszközeinek helyes és tudatos használata; a mozgáskultúra és a mozgásos kommunikáció fejlesztése a táncos és mozgásos tevékenységek során
- **Rögtönzés és együttműködés** Célja, hogy a tanuló aktívan vegyen részt a mozgásos rögtönzésekben, fejlődjön közben az improvizációs képessége, és erősödjön a diákokban az egymásra figyelés és az együttműködés. Fontos, hogy egy örömteli, tervszerű, fegyelmezett, koncentrált alkotómunka alakuljon ki az órák folyamán, erősödjön a tanulók tartós, intenzív figyelme, gyakorolhassák a munkamegosztást, valamint megértsék és tiszteljék egymás munkáit.
- **A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása** Ennek a tematikának a célja, hogy bővítse az alapvető dramaturgiai, műfaji fogalomkészletet. Ezen fogalmak elmélyítési lehetősége, hogy felhasználják őket a drámajátékos tevékenységekben, valamint alkalmazzák az elemző megbeszéléseken.
- **Történetek feldolgozása,** mint tematika arra törekszik, hogy segítse, fejlessze az alkotó és tevékeny részvételt a drámajátékos tevékenységekben és történetek megjelenítésében
- **Megismerő és befogadóképesség** Legfőbb célja, hogy feldolgozza a különböző művészeti alkotásokat játékokon, megjelenítéseken keresztül. További célkitűzése, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését a színház- és drámatörténeti ismeretek iránt, és hogy fejlessze a

befogadó/értelmező képességet a színházi előadások megtekintése alapján. Ez a tematika arra is szolgál, hogy a tanulók elsajátítsanak egy alapfokú ismeretet a néphagyományokról.

Mint írtam már a Kerettanterv(2013) is megemlíti, hogy az Ének-zene tantárgynak vannak kapcsolódási pontjai a Dráma és tánc tantárggyal, és én ezt próbáltam felderíteni dolgozatomban, hogy a dráamódszerek hogyan tudnak segítséget nyújtani a pedagógusoknak.

Kutatási munkám alapjául W.A.Mozart-E. Schikaneder: *A varázsfuvola* című operát vettem. Azért választottam az operát, mint zenei műfajt, mert egy teljes történettel bíró dramatikus mű, amelyet a drámajátékon keresztül egy új szempontból közelíthetek meg. Ezáltal a tanulók a megszokott befogadói és reprodukciós ismeretszerzés helyett saját élmények létrehozásával és megértésével közelebb kerülhetnek a műhöz. Az ilyen rendhagyó órák aktív befogadói magatartást, cselekvést igényelnek. A hangsúly az érdeklődés felkeltésén, a belehelyezkedést igénylő kreatív játékokon van. Egy ilyen helyzetben a pedagógus szerepe is megváltozik, jelen esetben ő a tanulást irányító, segítő szerepében van.¹⁰

5.1. A drámapedagógia módszertana

A dráma központjában a cselekvés, ezen belül is leginkább a dramatikus tevékenységek útján bekövetkező tanulás áll. Kaposi László (2002) olyan csoportos tevékenységnek definiálja a drámát, amelynek során a résztvevők képzeletbeli (fiktív) világot alkotnak, majd ennek a képzeletbeli világnak szereplőivé válnak. Ebben a fiktív világban ugyanakkor valós problémákkal találkoznak, s ezekből a találkozásokból szereznek reális tudást és tapasztalatot.

Gavin Bolton (1993) szerint érdemes kicsit visszatekinteni a dráma közben létrejövő tanulási folyamat jellegzetességének elemzésekor, a gyermeki „mintha” játékhoz. Két oldala van az ilyen jellegű játéktevékenységnek. Az egyik oldal szemmel látható cselekvés, vagyis a külső akció, és a másik oldal a játék átvitt értelme, mögöttes tartalma, ez a belső akció. A drámajátékok is a „mintha” élményekre építenek.

Palásthy Ildikó (2003) szerint olyan személyiségfejlesztő módszer a drámapedagógia, melyen keresztül a pedagógus által vezérelt, csoportban folytatott dramatikus cselekvések által fejlődnek a személy ismeretei, készségei, képességei, társas kapcsolatai.

Gavin Bolton (1993) *A tanítási dráma elmélete* című könyvében négy különböző formába sorolja a már ismert dramatikus tevékenységeket, ezek a következők:

¹⁰ http://modszerver.babits.pte.hu/wp-content/pdf/szakmodszertan/balint_andrea.pdf

- „A”: Gyakorlatok
- „B”: Dramatikus játékok
- „C”: Színház
- „D”: Tanítási dráma

Az „A” gyakorlatok célja általában a dramatikus készségfejlesztés. Ezek a gyakorlatok rövid távú, lezárt, szabályok által meghatározott játékok. A tevékenység folyhat egyénileg, párokban, vagy csoportokban is. Pl. játszunk el, milyen, ha lemegyünk egy sötét pincébe vagy idézzük fel egy piac hangjait, vagy tartunk egy képzeletbeli kardot több meghatározott módon.

Bolton egy listát állított az „A” típusú dramatikus tevékenységek lehetséges fajtáiról.

1. Közvetlen tapasztalatszerzés

Ahogy a címben is benne van, a célja, hogy megtapasztaltassa a játsszóval azt, amit később fel kell majd neki idézni és meg kell jeleníteni. Például a halpiaci munkást játszónak meg kell figyelnie, hogy egy valódi halpiaci munkás mit és hogyan csinál.

2. Dramatikus készségfejlesztés

Azon készségek fejlesztése, melyek segítenek szerepek gyakorlásában, megjelenítésében, emlékképek, tapasztalatok felidőzésében.

3. Helyzetgyakorlatok

Improvizációs szituációs játékok, melyekben a szereplő(k)nek egy adott helyzetben kell helyt állni, játszani.

4. Játékok

Öt féle játékot különböztet itt meg Bolton: cselekvéses, koncentrációs, ügyességi, versenyszerű és a csoportkohéziót építő játék. Ezen játékok célja a különböző készségek fejlesztése specifikusan.

5. Egyéb művészetek formanyelvének bevonása

Például vizuális nevelés, zenei nevelés, test nevelés stb. alkalmazása, bevonása.

A „B” típus a Dramatikus játék, amely egy megadott kontextusban létezik: hely, idő, szereplők, adott téma alapján. A szabályokat közös megállapodással hozzák létre, be lehet építeni az egyes egyéni elemeket is, de előtte a csoportnak egyetértésre kell jutnia a történet alakításában. A tevékenységet nem lehet megismételni, a cselekmény legtöbbször intenzív átélés alapján jelenik meg, többnyire valóság közeli módon.

„C” típus: A színház. A munkafolyamat törekvése egy a publikum részére készített produkció elkészítése, minden munka a végső eredmény irányába vezet, ami növeli a teljesítmény iránti elvárást. A szöveg és a cselekmény lehet meghatározott, lehet a csoport által kitalált, de a próbafolyamat alatt dominánssá válnak a megkötések, rögzítések, és az egységes koncepció felváltja a személyes. Fontos, hogy a résztvevők rendelkezzenek egyes szakmai, színházi tudással. A „C” típushoz tartozik: a megírt drámák feldolgozása, irodalmi színpadok szerkesztett játéka, a gyerekek történeteiből készített életút-játékok, egy epikus mű közös dramatizálása.

Valamennyi típusnak megvan a maga helye, ill. szerepe, de a drámapedagógiában a legnagyobb szabadsággal bíró „D” típusnak, a tanítási drámának van leginkább kitüntetett szerepe. A tanítási drámában az együttes cél az érzelmi és intellektuális tanulás, az átélés-megértés-tudatosítás fázisai egymás után következnek, a tanár dolgozza kis a döntési helyzeteket, de a gyerekek döntenek. Ez a pedagógiai módszer az információk helyes, személyes megértésére törekszik, és nem azok bővítésére és a lexikális tudás fejlesztésére. A drámapedagógia szociális, érzelmi fejlődésre összpontosít. *„Mivel a dráma szubjektív és objektív módon működik, ezért az értékítéleteket is tartalmazó elgondolások tanulásában jól alkalmazható, hiszen a gyermek a "tananyagot" drámai, élményt adó módon meg is tapasztalja.”* (Szászi, 1998:120)

Ez alapján választottam ki a módszertani kísérlet azon játékát, amikor a tanulók párokban dolgoznak, és érvelniük kell az Éjkirálynő és Pamina szerepéből az emberölés (Sarastro) mellett, vagy ellene. Ez a jelenet az opera egyik legdrámaibb pontja, amivel jól lehet dolgozni a foglalkozás során, valamint drámaisága miatt könnyen felkelti a játékosok érdeklődését.

Szászi (1998) szerint a tanítási dráma kiinduló pontja, hogy ne az objektív, vagyis tárgyilagos tények megfigyelését tanítsuk a gyermek számára, hanem hogy szubjektív, személyes kapcsolatot alakítson ki a tananyaggal kapcsolatban. Ezért tételeztem fel azt, hogy a drámajátékokon keresztül jobban érdeklődik majd az opera története iránt.

A módszer egyik legfontosabb járuléka, a pedagógus és a diák sajátos kapcsolata. Ezen órák során egy partnervizony alakul ki. *„A tanító éppen úgy szabad önkifejezést alkalmaz, és önmaga épp úgy nevelődik, mint tanítványai.”* (Szászi, 1998:121)

A drámajátékok nemcsak a tanulóknak, de a foglalkozásvezetőnek is megadja a közvetlen tapasztalatszerzés élményét.

6. Módszertani fejlesztés és kutatómunka - rendhagyó ének-zene órák (zenehallgatóvá és olvasóvá nevelés)

Kutatómunkám egyik fő célja az volt, hogy szélesítsem látóköröm az olvasással kapcsolatban, megismerjem az olvasóvá nevelés szükségességét, lehetőségeit, a már elért, és bizonyított eredményeit, valamint hogy a későbbiekben a most megismert, és megtapasztalt eszközöket, lehetőségeket a munkám során is felhasználhassam. Ehhez elsősorban a szakirodalmat használtam fel, melynek segítségével megtapasztalhattam, hogy valóban szükség van az olvasóvá nevelésre. Olvasási szokásaink manapság átalakultak, egyre inkább az információszerzés a célunk az olvasással, nem pedig az esztétikai élményszerzés, holott ez egy elengedhetetlen szerep, és hozzákapcsolódik az emberiség kultúrájához.

További célom volt, hogy egy új kapcsolatot hozzak létre az ének-zenei nevelés és a drámapedagógia világa között. A módszer újszerűsége miatt egy kísérleti fázist indítottam el. A célom elérése érdekében létre hoztam egy rendhagyó énekórát, mellyel további célom volt, hogy a drámapedagógia eszközeivel a tanulókat olvasásra, zenehallgatásra, a témával kapcsolatos új ismeretek önálló szerzésére motiváljam.

Három hipotézist fogalmaztam meg a témával kapcsolatban:

1. A drámapedagógia és a zene ötvözésével bizonyos rendhagyó ének-zenei órákkal a felső tagozatos tanulókat is lehet motiválni az ének-zene órán való aktív részvételre.
2. A rendhagyó énekórák által a gyerekek érdeklődni fognak az óra témája iránt, kedvet éreznek arra, hogy ne csak az órán használják az adott műveket, hanem utána olvassanak az adott témának, otthon is meghallgassák a zenét, amiről azt megelőzően játszottak, amivel dolgoztak az előző órán/órákon.
3. A drámapedagógia módszertana alkalmas arra, hogy az énekórákon a zeneértést megsegítse a pedagógus, és a zenehallgatási kedvet felébressze.

A továbbiakban a módszertani kísérletet, annak célcsoportját, helyszínét, menetét és eredményét fogom bemutatni.

6.1. A módszertani kísérlet bemutatása

Kutatási helyszín és célcsoport bemutatása

Első kísérletemet 2013 tavaszán végeztem egy külföldi tanulmányutam alatt Írországbán, egy Dunsany nevezetű kis faluban. A tanulók életkora 4 évestől 12-13 évesig terjedt, és az alig 50-60 fős iskolában a gyerekek 3 osztályban voltak életkornak megfelelő arányos elosztásban. A kísérleti foglalkozást a 'szenior' csoportban tartottam, melyben a magyar oktatási viszonyoknak megfelelően 4.-5.-6. osztályos tanulók voltak együtt. Ebből 6 fő 6. osztályos tanuló, 9 fő 5. osztályos és 7 fő 4. osztályos tanuló volt, így a vegyes korcsoport miatt a foglalkozásokat, csak mint egy próbaként értelmezve vezettem le angolul az egész osztály számára. Ezen ok miatt felmérést nem tudtam végezni Írországbán, így csak szóbeli visszacsatolást kaptam az óra sikerességét illetően. A foglalkozásokat akkor dolgoztam ki, és ki próbálhattam, hogy mennyire megoldhatók, kivitelezhetőek ezek a drámajátékok ebben a korosztályban.

Releváns kísérletemet olyan osztályban szerettem volna végezni, ahol már volt tanítási tapasztalatom, akár a korábbi hallgatói éveimből azért, hogy a tanulók számára ismerős legyek, és merjék felvállalni igazi személyiségüket, és ne csak egy aktuális képet akarjanak mutatni magukról, esetleges lelkesedésük ne csak az újdonság erejével hasson. A magyarországi osztály létszáma 14 fő volt, ebből 8 fiú és 6 lány.

Amikor elhatároztam, hogy ebben az osztályközösségben fogom elvégezni a kutatást, tudtam, hogy nem lesz könnyű dolgom. A kis létszám ellenére is jelen van a 'klikkesedés' és a széthúzás, rivalizálás, és sokszor ingerült a hangulat. Sok a magatartás problémákkal küzdő tanuló, akik megnehezítik a tanárok és tanuló társaik munkáját. Két évvel ezelőtt, 4. osztályos korukban fél éven át, heti egy délelőttön keresztül gyakorlatot töltöttem náluk, és jó emlékek maradtak meg bennem róluk, jól tudtunk együttműködni, és rá tudtam bírni őket, még a kevésbé kooperáló tanulókat is az aktív részvételre. A szívem mélyén tehát bíztam az érdemleges közös munkában, és a módszertani kísérlet eredményességében.

6.2. A drámafoglalkozás az ének-zene órán

A módszertani kísérletemet két összefüggő ének-zene óra keretén belül valósítottam meg. Keresnem kellett egy olyan kapcsolódási pontot a drámapedagógia, drámajátékok és az ének-zene óra között. Így választottam ki az operát, mint kiindulópontot. Az opera jelentése dalmű, daljáték, énekes színjáték. A szó és a műfaj Olaszországból ered: *dramma per musica*” kifejezés mely zeneművet jelent. (Eösze, 1960)

Az opera azért jó kapcsolódási pont, mert ahogy a jellemzőinél is írtam, egy színmű, vagyis van cselekménye, amiből ki tudtam indulni a drámajátékok kapcsán.

Ezután kerestem egy olyan művet, melynek jó története van és a tananyagban is benne van. Így esett a választásom W.A.Mozart-E. Schikaneder szerzőpáros nagysikerű operájára, A varázsfuvolára. Ezután fel kellett építenem a foglalkozásokat. Először elolvastam a mű librettóját, és közben párhuzamosan hallgattam a hozzákapcsolódó zenei anyagot is. Az olvasás közben megismertem a szereplőket, tulajdonságaikat és egy szerephálót készítettem magamnak, hogy lássam azok egymáshoz való viszonyát. Ezt követően kiragadtam az operából a drámai helyzeteket, melyekre lehet építkezni, és amik felkelthetik a tanulók érdeklődését. Ilyen például az általam kiragadott és második foglalkozásomban beépített Éjkirálynő-Pamina jelenete, amikor a királynő arra kéri a lányt, hogy ölje meg Sarastrot, a bölcs papot, aki fogva tartja a lányt (Éjkirálynő áriája). Ez a játék kiválóan alkalmas az erkölcsi és morális nevelésre, mely lehetőségét biztosítja a drámapedagógia.

A zenei anyag megismerése mellett elkezdtem válogatni azokat a drámajátékokat, amelyek a foglalkozásba is be tudnék építeni. Ebben nagy segítségemre volt többek között Gabnai Katalin (1987) *Drámajátékok gyerekeknek, fiataloknak, felnőtteknek* című könyve, továbbá korábbi tapasztalataim főiskolai tanulmányaimból. Néhány játékot és technikát írországi Erasmusos tanulmány utam során ismertem meg, és sajátítottam el. A DCU dublini egyetem St. Patrick tanítóképző főiskolai karán, egy szemeszteren keresztül vettem részt Drama in education, azaz dráma az oktatásban órán, és az ott megismert drámajátékokból is építettem be foglalkozásomba.

A módszertani kísérlet első órájában leginkább a drámajátékokon keresztüli zenehallgatás előkészítése, a zenei anyag élményszerű megismerése, és egy pozitív attitűd kialakítása a zenével és a műfajjal, volt a cél.

Először bemelegítésnek egy térhasználati, téri tájékozódást fejlesztő, térkitöltős játékot választottam. (Gabnai, 1987) Majd a játék közben elkezdtem sorolni az operából kiválogatott néhány szereplő tulajdonságát (gonosz, szerelmes, bátor, bölcs, vicces), és a játékosoknak tapsra az éppen aktuálisat kell megjeleníteni.

A következő játékban a tanulóknak csoportban kellett dolgozni. A csoportokat úgy osztom ki, hogy az operából vett szereplők (Monostatos, Pamina, Tamino, Sarastro, és Papageno) nevét cetlikre írom. Ebből kell kihúzniuk a tanulóknak fejenként egyet, és meg kell találniuk csapattársaikat.

Az így megalakult csoportoknak egy-egy tulajdonságot adok, melyekkel már dolgoztunk az előző játékban, és ezt kell majd nekik állóképben megjeleníteni. Az ötletet meríthetik saját

életükből, de lehet egy fikció is. A tulajdonságokat direkt úgy osztom ki, hogy az adott csoportnevekkel rendelkező csoportok a megfelelő tulajdonságot kapják, például: bölcs-Sarastro, vicces – Papageno stb. Ezzel célom az, hogy majd ha később utána olvas a tanuló, legyen meg neki a felismerés öröme, hogy összepárosíthatja a szereplőket a tulajdonságukkal. A foglalkozás ezen részében még nem adok semmi információt a nevekről, vagy magáról az operáról, ha valaki rákérdez, akkor azt tanácsolom neki hogy olvasson utána egyelőre az interneten, és meglepő dolgokat fog találni.

Miután mindegyik csapat megalkotta a saját állóképét, bemutatják egymásnak, és a többieknek ki kell találni, hogy mit ábrázolhat az a szoborcsoport. Ez a játékot azért tartom szerencsés választásnak, mert a diákok szabadon használhatják a fantáziájukat, és bármilyen választ adhatnak, mind jó, így tudom biztosítani a játék folyamán a sikerélményt, illetve a beszédbátorságot, aktivitást.

Ezek az állóképek már előkészítésül szolgáltak a zenehallgatáshoz. A célom a zenehallgatással az élményszerzés, és esztétikai nevelés mellett, hogy a diákok próbálják figyelmüket végig a zenén hagyni, valamint, hogy a későbbiekben, tudjanak abból építkezni. Bár a zenehallgatás módszertana azt kívánná, hogy előbb minden szempont nélkül csak hallgassák meg a zenét, én a lépést és a kérdést kicsit megfordítom. Az a kérdésem a tanulókhöz, hogy ők a saját csoportjuk tulajdonságát hogy jelenítené meg zenében, ha lehetne? Milyen zenei elemeket tenne bele, milyen lenne a tempó, a hangszín, milyen hangszereket használna stb. Miután minden csoport elmondta az elképzelését, megmutatom az operából kiválogatott zenei részleteket, kis szünettel mindegyik között, és majd nekik kell eldönteni, hogy melyik zene milyen tulajdonsághoz kapcsolódhatna.

- 1. Gonosz: Éjkirálynő áriája
- 2. Vicces: Papageno és Papagena áriája
- 3. Szerelmes: Tamino áriája (Kép ária)
- 4. Bátor: A Varázsfuvola kezdete (Segítség, segítség..)
- 5. Bölcs: Sarastro első áriája (Oh Ízisz és Ozírisz)

A zenerészleteket eredeti, német nyelven fogom nekik megmutatni, hogy ne befolyásolhassa őket az egy-két esetlegesen kihallott szó.

Miután mindenki megtalálta a saját tulajdonságához illő zenét, újra megfogjuk hallgatni a részleteket és mindegyik csapatnak végig kell gondolnia az állóképét és egy mozdulatsort kell hozzátenniük, mely illik a zenéhez.

Mindegyik zenét meghallgatjuk még egyszer, és közben bemutatják egymásnak a mozdulatsort. Amennyiben nem tudtak elég mozdulatot kitalálni a zenerészlet hosszúságához, úgy a zenét lehalkítom és megállítom. Amikor vége az adott zenerészletnek a szereplők állóképbe fejezik be a mozdulatot. Odamegyek hozzájuk és megérintek néhány szereplőt. Akit megérintek, „kihangosítok”, annak mondania kell szerepből egy mondatot, hogy éppen mire gondol. A zenére történő játékkal még inkább biztosítom az élményt, és a pozitív attitűd kialakítását.

A foglalkozás során arra kell figyelni, hogy a háromszori meghallgatás alatt a figyelmük teljesen ott legyen, és ne csak háttérzeneként szóljon a mű. Ez az első esetben teljesen jól megoldható, ekkor az összes részletet figyelemmel kísérik a tanulók. Másodszori hallgatásnál a cél, hogy már csak a saját tulajdonságához illő zenét figyelje teljes odaadással, a többi alatt pedig kitalálja, hogy milyen mozdulatsort épít fel. Ebben én úgy tudok segíteni, hogy mindig szólok az adott csoportnak, akinek a zenéje éppen szól.

A módszertani kísérlet első foglalkozásának befejezésekor körbeülünk, és megkérdezem, hogy esetleg ismerős volt-e számukra valamelyik név, vagy talán zenei részlet. Ha ők nem mondják ki a címet, akkor nem árulom el, hogy ez a Varázsfuvolában van, hanem függőben hagyom, és ismét felkínálom az interneten való tájékozódás lehetőségét.

Az órát a munkájuk értékelésével zárom, és elővetítem a következő foglalkozásunkat.

A második rendhagyó ének-zene óra célja az, hogy az opera történetét, cselekményét készítsük elő különböző drámajátékokkal. Az órához előre válogatok képeket az opera színházi előadásaiból, melyek kellően mozgalmasak, jól megjeleníthetők és lehet belőlük az órán tovább építkezni.

Az óra elején csak, mint egy szóbeli felmérésként meg megérdeklődöm az osztálytól, hogy volt-e esetleg valaki, aki talált bármit is az interneten, vagy utána nézett akárminek is, az előző óra kapcsán. Ezzel a céloom csak annyi, hogy egy rövid kutatást csináljak arról, hogy mennyire érdekelte őket a téma az óra után.

Ezt követően csoportokra osztom az osztályt, méghozzá úgy, hogy a nevüket cetlikre írom, külön veszem a fiúkat és lányokat, és az operából vett képeken lévő szereplők szerint húzom ki fiú-lány arányban. Miután megvannak a csoportok, mindegyik megkapja a csoportfelosztáshoz illő képet. Tablókép játék következik, mimetikus gyakorlat, játék fényképek alapján. (Gabnai, 1987) Meg kell beszélniük a csoporton belül, hogy miről szólhat a kép, kik a szereplők, továbbá az általuk létrehozott történetből a kép alapján be kell állniuk egy állóképbe.

Miután a csoportok bemutatják az állóképeket, az osztály többi fele véleményt mond, hogy mit látunk, kik lehetnek a szereplők, és végül kivetítem a csoport képét az interaktív táblára, és a bemutató csoport is elmondja, hogy ő mire gondolt a kép alapján.

Ezután a tanulók már a saját maguk által létrehozott történeteket használják a következőkben. Továbbra is ebben a csoportfelosztásban dolgozunk. Első momentumként a csoportoknak ki kell találni, hogy mi történhetett a jelenet előtt akár egy perccel, akár egy nappal, akár egy héttel, tehát a múltat, ami kiválthatta azt a következményt, amit már megjelenítettek. Ezt kell nekik megjeleníteni szintén állóképben, és ugyanúgy megbeszéljük mindegyik állókép történetét az osztály többi részével. Következő momentumként szintén a már meglévő csoporttal azt kell kitalálniuk és megjeleníteniük, hogy mi történt az eredeti kép után, hogyan folytatódott a történet, vagyis a jövőt. Ismét megjelenítik, megbeszéljük. Végezetül össze kell rakniuk úgy a jeleneteket, hogy a múlt-jelen-jövő lassú mozgással összefolyjon. Ezt is bemutatják a csoportok egymásnak, és így összegészében láthatjuk a történetet. Ez a játék szintén nagyon jól fejleszti együttműködő képességüket, alkalmazkodó képességüket, improvizációs készségüket, kreativitásukat, és a kronológikus gondolkodást, valamint a szövegértést. Diasorozat készítése, esetünkben 3 képből áll, amelyek a tanulók által létrehozott történet legfontosabb pillanatait vetítik elénk. Egyenlőre nem hozom fel az eredeti képek történetét, a jeleneteket, hanem megjegyzés nélkül tovább lépünk a következő játékba.

Az óra további részében párokban dolgozunk. A párokat úgy alakítjuk ki, sorba állnak egymás mellett, megfelezem a sort és a sor egyik felét elévezetem a sor másik felének, és a szemben álló emberek lesznek a párok. Ezzel az a célom, hogy véletlenszerűen legyenek meg a párok, és elkerüljem a 'klikkesedést', és az ebből következő rendbontás lehetőségét. Ebben a játékban a pároknak az érvelés technikáját kell majd használniuk. Először csak nagyon kevés információt adok meg a szituáció szereplőiről, majd egyre bővítem, súlyosbítom a körülményeket. A harmadik szituációban már megnevezem a szereplőket is. Itt el fogom mondani, hogy a fiúk ne zavartassák magukat, mert mind a két szereplő igazából nő. Mindegyik szituációra 1-1 percet kapnak a tanulók, hogy eljátszák, majd 1-2 párt külön meg is hallgatunk. A szerepfelosztást ők beszélhetik meg a páron belül. Hogyha páratlanul vannak a tanulók, akkor magam is beállok a szituációba, helyzetgyakorlatba. (Bolton, 1993)

„A” személy a szülő, „B” személy a gyermek.

- 1. szituáció: A szülő kéri gyermekét, hogy öljön embert. A gyermek nem akar kötélni állni.
- 2. szituáció: A szülő kéri gyermekét, hogy öljön meg egy embert, aki fogva tartja a gyermeket. A gyermek nem akarja megölni, mert az az ember egy bölcs pap.

- 3. szituáció: Az Éjkirálynő, aki gonosz, kéri lányát, hogy ölje meg a bölcs papot, aki mindennek az ura, és fogva tarja a lányt. Pamina szereti az anyját, de a bölcs pap, Sarastro igazából nem fogva tartja, hanem a védelmébe vette a lányt.

A játék befejezése után ismét körbe ülünk, és arról beszélünk, hogy milyen érzés volt érvelni annak a bizonyos karakternek a bőrében. Könnyű volt-e, vagy sem, miért? Ki mire jutott, sikerült-e meggyőznie a másikat az ő érveivel. Mit gondolnak, ha ez egy eredeti történet lett volna, akkor hogy végződött volna? Érdekesnek találták-e, felkeltette-e ez a történet az érdeklődésüket? Érdekesnek találták-e a képeket? Szívesen tudnának-e meg többet erről a történetről? Nem fogom elmondani nekik, hogy mi lett a vége a történetnek, hanem felkínálom a lehetőséget, hogy utána olvassanak. Lehetőségként viszek be fénymásolatokat, az opera rövid történetéből és Mozart életéről és felkínálom, hogy ebben utána olvashatnak, vagy akár az Internet lehetőségét is felajánlom, hogy ott a zenéket is megtalálják. Végül elárulom nekik, hogy ez Mozart: Varázsfuvola című darabja, és ha tetszett nekik az óra, és a téma, akkor érdemes csak egy kicsit is utána olvasni.

Az órán megjelenő játékok egyre inkább közeledtek az opera történetéhez az óra folyamán. Távolról kezdtem el felépíteni, és egyre inkább fókuszáltam a történet egyes részeire. Ezekkel a játékokkal a célom ismét egy élményszerű óra megalkotása, és a tanulók motiválása a történet elolvasására. A módszertani kísérletek óráinak vázlatos kidolgozása az 1. számú mellékletben található.

A módszertani kísérletek óráin szerzett tapasztalataim

Dolgozatomban korábban is említettem, hogy ezzel az osztállyal való közös munka egy igazi kihívás volt számomra, amelyre bár félve, de ugyanakkor mégis bizakodva tekintettem a közös munkára. Az osztályhoz fűzött reményem be is teljesült. Már a szünetben nagyon vidáman fogadtak, emlékeztek rám, érdeklődtek irántam. Legtöbbjük segítőkészen teljesítette kéréseimet, és közösen előkészítettük a termet az órához. Az óra folyamán végig fegyelmezettek és aktívak voltak, érdeklődők és nyitottak voltak az újfajta óra iránt. Ezelőtt leginkább csak frontális munkaformájú, hagyományos énekórán vettek részt a felső tagozatban, most viszont egy új lehetőséggel találkoztak.

Tapasztalatom szerint a tanulók jól érezték magukat ezen a rendhagyó órán. Mindenki, kivétel nélkül, végig aktívan jelen volt lélekben is a játékok során, és mindegyik játékban megtalálták a maguk helyét. Mertek játszani, mertek véleményt nyilvánítani, és figyelemmel kísérték az óra minden percét.

A bemelegítő játékhoz érzelmeket, tulajdonságokat (gonosz, bátor, szerelmes, vicces, bölcs) gyűjtöttem, amelyek az operában is jelen voltak. Egy érzelem volt, amit eleinte félve vezettem be, ez a szerelem volt. A tanulók felvették azt a tulajdonságot, és szoborként mutatták be.

Következő játékunkhoz csoportokra osztottam az osztályt, mégpedig az opera néhány szereplőinek (Monostatos, Tamino, Pamina, Papageno, Sarastro) nevét használva fel. Eredetileg öt csoportot terveztem, de a hiányzók és az osztály alacsony létszáma miatt, csak 4 csoporttal valósítottuk meg a játékokat. A gyerekek közül néhányan elkezdtek érdeklődni az érdekes nevek iránt, de én válaszképpen csak azt a tanácsot adtam nekik, hogy ha érdekli őket, akkor nézzenek utána majd az interneten, mert ott érdekes dolgokra fognak találni ezzel kapcsolatban. Már ezt egyfajta motivációnak szántam, és akkor ott úgy tűnt, hogy néhányuk esetében hatásos is volt. Miután a csoportokat felosztottuk, mindegyik csoportnak adtam egy tulajdonságot, mely egyébként hozzákapcsolódik a csoportok operából vett nevéhez Monostatos - gonosz, Tamino – bátor, Pamina – szerelmes, Papageno – vicces, Sarastro – bölcs. (Az alacsony létszám miatt Sarastro-t kivettem a játékból) Mindenkinek állóképet kellett készíteni a csoportjával az adott érzelemtől, majd bemutatták egymásnak az elkészült műveket. Tapasztalatom szerint a gyerekek élvezték ezt a játékot, kibontakoztathatták kreativitásukat, fantáziájukat, és önállóan alkothattak. Miután az egyes csoportok bemutatták az állóképüket, a többieknek ki kellett találni a kép cselekményét, és, hogy melyik tulajdonságot ábrázolhatja a jelenet. Nyitottak, érdeklődők és elfogadók voltak egymással szemben.

Ezt követően feltettem a kérdést, hogy ha zenével kellene bemutatni az adott tulajdonságot, akkor milyen lenne az ahhoz illő zene. Nyitottak, érdeklődők és elfogadók voltak egymással szemben. Ezzel a kérdéssel jól tudtam fenntartani az érdeklődésüket, és mindenki tudott sorolni megfelelő zenei tulajdonságokat, az adott emberi jellemvonásokhoz, pl: szerelmes – lágy, lassú, romantikus zene; gonosz – gyors, hangos, mély hangfekvésű zene. Miután mindenki elmondta a saját véleményét, megmutattam nekik az opera részleteit. Ehhez a játékhoz kapcsolódóan is voltak aggodalmaim. Félttem, hogy nem fogják tolerálni az opera stílusát, és mindenki negatív, elmarasztaló véleményt fog nyilvánítani, de az osztálynak sikerült ezzel kapcsolatban is kellemes meglepetést okoznia. Bár néha furcsállták a zenei részleteket, azért mindet figyelemmel kísérték, és helyesen össze tudták párosítani az egyes zenéket a tulajdonságokkal. A zenehallgatás alatt nagyon minimális beszélgetés, ötlet csere volt, de mindvégig koncentráltan hallgatták a zenei részleteket. Az óra folyamán történt zenehallgatást teljes mértékig sikeresnek ítélem meg.

A továbbiakban még mindig csoportokban dolgoztunk, a már meglévő tulajdonságokkal. A játék következő része az volt, hogy egy néma jelenetet kellett kitalálniuk a csoportoknak a tulajdonságukhoz kapcsolódó zenéhez. Ugyan azt a történetet kellett némán, mozgással megjeleníteni és összeillesztve a zenével bemutatni. A játék során minden csoport nagyon jól tudott együtt dolgozni, és születtek igazán jó megoldások is, mint például szerelmi párviadalt lassított mozgással. A jelenet végén állóképben maradtak a szereplők, és egy vállérintéssel mindegyiket 1-1 mondat erejéig megszólaltattam.

Záró momentumként az óra utolsó 2-3 percében értékeltem az órai munkájukat, megköszöntem az együttműködésüket, és felajánlottam, hogyha valakinek felkeltették figyelmét a nevek, érdeklődik eredetük után, akkor az interneten keressenek utána, csak a nevek beírásával, és érdekes történetet fognak találni. Az óra végén bejelentettem számukra, hogy a következő énekórát is együtt fogjuk tölteni ilyen játékos, rendhagyó keretek között.

A közvetlen célom az volt ezzel az órával, hogy egy újfajta lehetőséget kínáljak fel a gyerekeknek, és hogy egy élmény dús, élvezetes foglalkozást kaphassanak, melyen szívesen vesznek részt énekóra címszó alatt. Továbbá, hogy oly módon mutassam be, 'tálaljam' eléjük a zenehallgatási anyagot, hogy érdemes legyen odafigyelni rá, képesek legyenek figyelemmel végigkísérni, és maradandó emléküket szülessen a zenerészletekkel kapcsolatban. Az akkori visszajelzések alapján, úgy gondolom, hogy ezeket a céljaimat sikeresen elértem.

Közvetett célom az volt az órával, hogy a játékos foglalkozáson keresztül közelebb kerülhessenek az opera stílusához, és hogy felkeltsem érdeklődésüket *A varázsfuvola* iránt, mellyel hamarosan az általános énekórán is találkozni fognak. Ezen célkitűzésem sikerességével kapcsolatban csak a későbbiekben kaptam visszajelzést, mégpedig a kérdőív segítségével, amit dolgozatom egy későbbi fejezetében fogok bemutatni.

Második órám során már kevésbé volt jellemző az a fegyelmezettség, amit a tanulók az első órán tanúsítottak. Bár valóban nem volt meg az a csend és rend az óra folyamán, mint amit tapasztalhattam az előzőekben, mégis nem állíthatnám, hogy a hangerő sokkal jobban meghaladta volna, az amúgy ilyen foglalkozásokon elfogadható alapzaj hangerejét. Egyedül annyiban volt nehezebb, hogy többször kellett kiadni az adott utasításokat, és hosszabban kellett elidőzni egy-egy foglalkozásrésznél.

Az óra előtt ismét közösen végeztük a szervezési feladatokat, terem rendezést, ebben ismét segítőkészek voltak a szünetben bennmaradó tanulók.

Az óra elején megkérdeztem, hogy volt-e valaki, akinek az előző óra annyira felkeltette érdeklődését, hogy utána nézett bárminek is az akkori csoportnevekkel kapcsolatban. Akkor még nem érkezett igazán biztató válasz, de nem vettem rossznéven, nem csüggedtem el.

Az óra bevezető részéhez vittem be az opera színházi előadásából válogatott jeleneteket, és azok alapján a nemeknek körülbelül megfelelő arányban felosztottam az osztályt. Mindegyik csapatnak odaadtam a megfelelő képet. Első körben egy történetet kellett kitalálni hozzá és azt megbeszélni egymás között, majd beállni abba a képbe, hogy a képen is látták. Mikor mindegyik csoportnak megvolt a saját története bemutatták a többieknek, és azoknak ki kellett találni, hogy miről szólhat a kép. Mindegyik csoport bemutatója után megmutattam az eredeti képet is a tanulóknak, és az alapján kellett a többieknek azt megmondani, hogy mennyire sikerült az adott csoportnak az a képet, hangulatot megteremteni. A játék folyamán körbejártam a csoportok között, és örömmel tapasztaltam, hogy bár nagyobb hangerővel és lassabb tempóval, de mindenki részt vesz a munkában.

A játék következő része az volt, hogy a csoportoknak ki kellett találni, hogy mi volt az előzménye a képnek, mi történt 1 perccel/1 nappal/1 héttel/1 évvel ezelőtt, egy olyan múltbéli dolgot, ami kiválthatta ezt az eredményt, amit az első játékban hoztak létre. Ugyanúgy állóképbe kellett megjeleníteni, majd bemutatni a többieknek. A játék folyamán a fantáziájuk szabadon szárnyalt, bármit kitalálhattak, ami csak kapcsolatba hozható az első történettel.

A játék harmadik momentumaként egy jövőbeli eseményt kellett kitalálniuk, amely a legelső kép következményeképpen jött létre. Ennél a résznél is megvolt a csoportonkénti bemutató és megbeszélés.

Végül ennek a játéknak az eredményeként a csoportok egy 3 kockából álló diakép sorozatot hoztak létre, melyeket egymás után, egymásba olvadva kellett bemutatni.

Az óravázlatomban ezután következett volna egy nagyon érdekes játék, amelyben a tanulók párban dolgoztak volna, és konfliktushelyzetbe lettek volna állítva. Párbeszédes formában kellett volna érvelniük, de mivel néhányszor fegyelmezéssel kellett tölteni az időt, így ezt a játékot sajnos nem volt módunk eljátszani.

Befejezőként körbeültünk, és megkértem őket, hogy értékeljék szóban az órát, esetleg emeljék ki kedvenc részüket. Végezetül elárultam, hogy az elmúlt két órán W.A.Mozart-Varázsfuvola című operájával foglalkoztunk. Mikor megkérdeztem, hogy hallottak-e már erről a műről, vagy a zeneszerzőről, nagyrészt igen volt a válasz, de senki nem tudott mondani több információt. Ebből arra következtettem, hogy bár már hallottak róla, még nem volt olyan szintű találkozásuk ezzel a művel, hogy bármit felidézhetek volna róla.

Az órát szakmódszertani és kísérleti szempontból is sikeresnek tekintem, mert a közvetlen célom az volt, hogy az operatörténetéből kiindulva egy élvezetes, aktív órát töltsünk el együtt, mellyel ismét egy pozitív emlékképük marad meg akár az énekóráról, vagy az iskoláról összességében, vagy akár csak, hogy legyen egy közös osztályemlékük egy jó játékos óráról, melyre a későbbiekben is jó szívvel gondolnak vissza.

Óra végén hagytam a tanári asztalon és a padokon néhány fénymásolatot Mozart életéről, illetve az opera tartalmáról, és felajánlottam nekik, hogy ha érdekli őket a téma, és csak egy kicsit is szeretnék utána nézni, akkor használják bátran azokat a jegyzeteket, valamint továbbra is felkínáltam az internet használati lehetőségét számukra.

6.3. A módszertani kísérlet mérési eredménye – elemzés, következtetés, leírás, további célok, és érdemleges utak a témában

A módszertani kísérlettel az volt a célom, hogy élményszerű, érdekes, játékos, élvezetes foglalkozásokat hozzak létre, emellett pozitív attitűdöt alakítsak ki bennük az adott opera iránt, megismertessem velük a zenét, és sikeres zenehallgatást építhessek be a foglalkozásba, melyre szívesen figyelnek oda az óra folyamán. Továbbá célom volt az is, felmérjem, hogy az óra sikerét, az órai érdeklődést mennyire viszik tovább az órák után, sikerül-e a rendhagyó órákon keresztül motiválni őket arra, hogy utána olvassanak *A varázsfuvola* történetének, esetleg a zenerészleteket is újra hallgassák a későbbiekben.

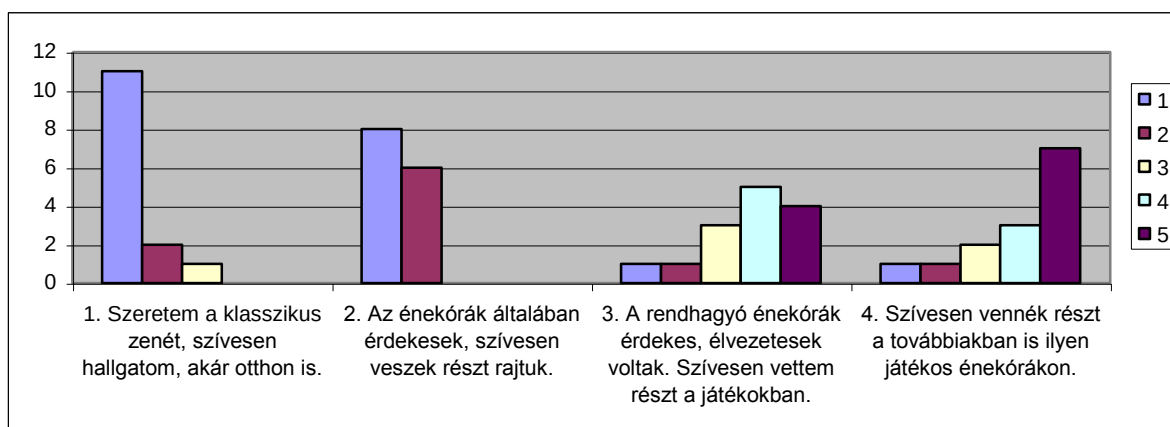
A kísérlet eredményességét mérő eszköz - kérdőív

A kísérletem eredményességét a kvantitatív vagyis a számszerű eredményeket produkáló kérdőíven keresztül mértem. (2. számú melléklet) Azért ezt a lehetőséget választottam, mert ezen keresztül az osztály minden, a kísérletben résztvevő tagjától kapok visszacsatolást, és így egy árnyalatú eredményt kaphatok. A kérdőívben 23 előre megfogalmazott állítás található, melyet egy 1-től 5-ig terjedő skálán lehet értékelni. Jelen esetben az 1 azt jelentette, hogy a válaszadó abszolút nem ért egyet az állítással, az 5 pedig, hogy teljes mértékben egyet ért. A kérdőíveket a tanulóknak önállóan, név nélkül töltötték ki.

A módszertani kísérlet eredményességének mérése - kérdőíves visszacsatolás

A kérdőíves mérést 6 nappal később végeztem el a 6.a osztály egyik osztályfőnöki órájának keretén belül. A felméréskor jelen volt mind a 14 tanuló, mindannyian kitöltötték kérdőívemet, a körülményeket semmi nem zavarta meg. Sajnos egy közölük (aki egyébként az órákon viszonylag aktív volt), most nem mutatott érdeklődést a kérdőív iránt, így a kérdések elolvasása nélkül mindenhol az 1-est karikázta be. Úgy gondoltam, hogy tiszteletben tartom döntését, és az ő eredményeit is belevettem a méréseredménybe.

A továbbiakban szeretném bemutatni a kutatási eredményt ábrázoló diagramot, és a kapcsolódó kiértékelést.

1. diagram: a kérdőív 1.-4. kérdéseire adott válaszok szemléltetése

1. *Szeretem a klasszikus zenét, szívesen hallgatom, akár otthon is* állításra a következő választípusokat kaptam: 11 db 1-es, 2db 2-es, és 1db 3-as válasz érkezett. Ezek az eredmények hűen tükrözik, hogy a kutatási csoport tagjai nem állnak szoros kapcsolatban a komolyzenével, nem érdeklődnek iránta.

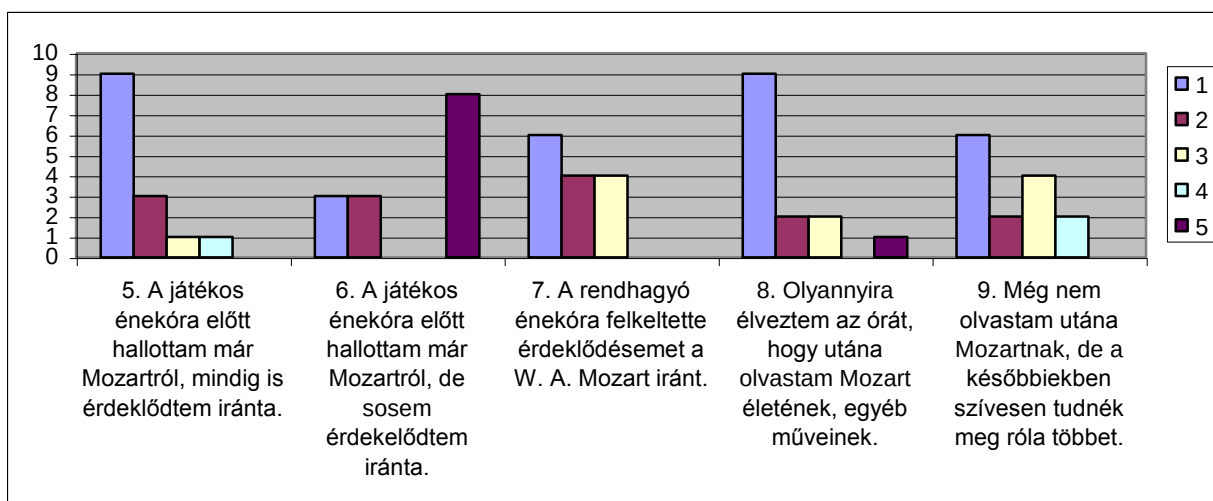
2. *Az énekórák általában érdekesek, szívesen veszek részt rajtuk.*

8 db 1-es érkezett, mely azt jelenti, hogy egyáltalán nem találják igaznak az állítást, és 6 db 2-es, aminek jelentéséről azt gondolom, hogy a legtöbb esetben nem vesznek részt rajta szívesen, de azért előfordulhat olyan is, amikor igen.

3. *A rendhagyó énekórák érdekes, élvezeteseek voltak. Szívesen vettem részt a játékokban.*

Ez a kérdés a két kísérleti órára vonatkozott. Itt már jobban megoszlottak a vélemények. 1 db-es, 1 db 2-es, 3db 3-as, 5 db 4-es és 4 db 5-ös válasz érkezett. Ezek alapján 2 tanuló volt, aki abszolút nem, vagy csak nagyon kicsit élvezte az órákat, 3 tanuló volt, aki körülbelül fele-fele arányba élvezte az órákat, és 9 tanuló volt, aki szinte, vagy abszolút teljes mértékben élvezetesnek találta az órákat. Úgy gondolom, hogy az előző kérdés eredményéhez képest ez már egy jó eredmény, és nem volt hiába a kísérlet.

4. Szívesen vennék részt a továbbiakban is ilyen játékos énekórákon állításra is bízató eredmények születtek. A megkérdezett 14 tanuló közül 2 részben, 3 és 7 pedig szívesen venne részt ezeken az órákon, mely ismét a kísérlet javára szól.

2. diagram: a kérdőív 5.-9. kérdéseire adott válaszok szemléltetése

5. *A játékos énekóra előtt hallottam már Mozartról, mindig is érdeklődtem iránta* állítással kapcsolatban már végeztem előzetes szóbeli felmérést, és az alapján azt tapasztaltam, hogy a kísérleti csoportban mindenki hallott már Mozartról, ezért írtam így az állítást, és csak a második fele szolgál a felmérés részére. Ahogy a 2. diagrammon az utolsó állítás eredményei is mutatják, a megkérdezettek nagy része, pontosan 12 tanuló ezt az állítást 1-essel, illetve 2-essel értékelte, mely arra enged következtetni, hogy a kísérleti csoport többsége bár hallott már a zeneszerzőről, de sosem érdeklődött iránta.

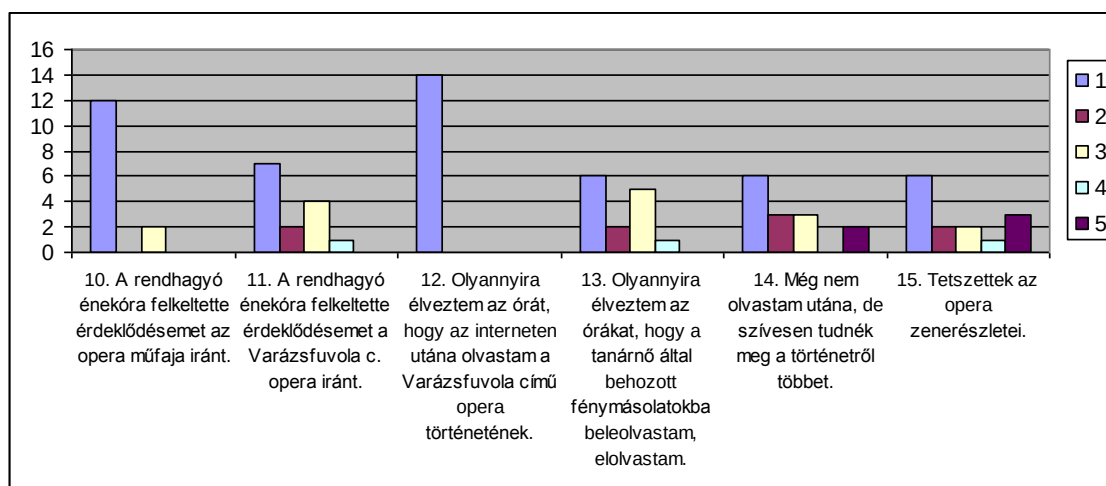
6. *A játékos énekóra előtt hallottam már Mozartról, de sosem érdeklődtem iránta* állításnál kicsit eltérést mutatott a felmérés az előzőhöz képest, mert már csak 8 ember értett vele teljesen egyet, vagyis 8 ember nem érdeklődött iránta, viszont 3 ember egyáltalán nem értett egyet ezzel, melybe beletartozik az a tanuló, aki mindenhol az 1-est karikázta, és 3 másik a 2-est jelölte meg válasznak. Lehetséges, hogy nem volt világos számukra az állítás.

7. *A rendhagyó énekóra felkeltette érdeklődésemet a W. A. Mozart iránt* állításra a felmérés alapján 6 ember továbbra sem érdeklődik a zeneszerző személye iránt, 4 ember minimálisan és további 4 ember 3-ast jelölve részben érdeklődik a zeneszerző iránt az órák után. Úgy gondolom, hogy mivel a zeneszerzőről nem is volt szó a rendhagyó órán, csak említés gyanánt, így ez is jó eredmény, hogy a 14 tanuló közül 4-nek mégis érdekessé vált valamennyire.

8. *Olyannyira élveztem az órát, hogy utána olvastam Mozart életének, egyéb műveinek.*

Erre az állításra legtöbbször nemleges választ adtak. Ez nem feltétlen jelent kudarcot, mert a következő állítás eredményében már ott a lehetőség, az esély, hogy a későbbiekben ez változzon.

9. *Még nem olvastam utána Mozartnak, de a későbbiekben szívesen tudnék meg róla többet* állításra már a 14 tanulóból 4-en 3-as, 2-en pedig 4-es választ adtak, vagyis 6 ember jó eséllyel fenntartja az érdeklődését Mozart iránt annyira, hogy utána is olvasson.

3. diagram: a kérdőív 10.-14. kérdéseire adott válaszok szemléltetése

10. *A rendhagyó énekóra felkeltette érdeklődésemet az opera műfaja iránt* állításra a diagramm azt mutatja, hogy a válaszadók közül 12 erre a válasza 1-est adott, vagyis teljes elutasítást. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy ez a két óra nem volt arra még elegendő, hogy az opera nehéz műfaját közelebb vigye a tanulókhoz, bár ez nem is tartozott a kísérlet céljai közé, de ehhez képest 2 további gyermek mégis 3-as választ adott, ami szintén egy jó visszajelzés.

11. *A rendhagyó énekóra felkeltette érdeklődésemet A varázsfuvola c. opera iránt* állítás 50-50%-os eredményt hozott. A megkérdezettek közül 7 embernek egyáltalán nem keltette fel érdeklődését, a többi 7-nek pedig, bár különböző mértékben, igen.

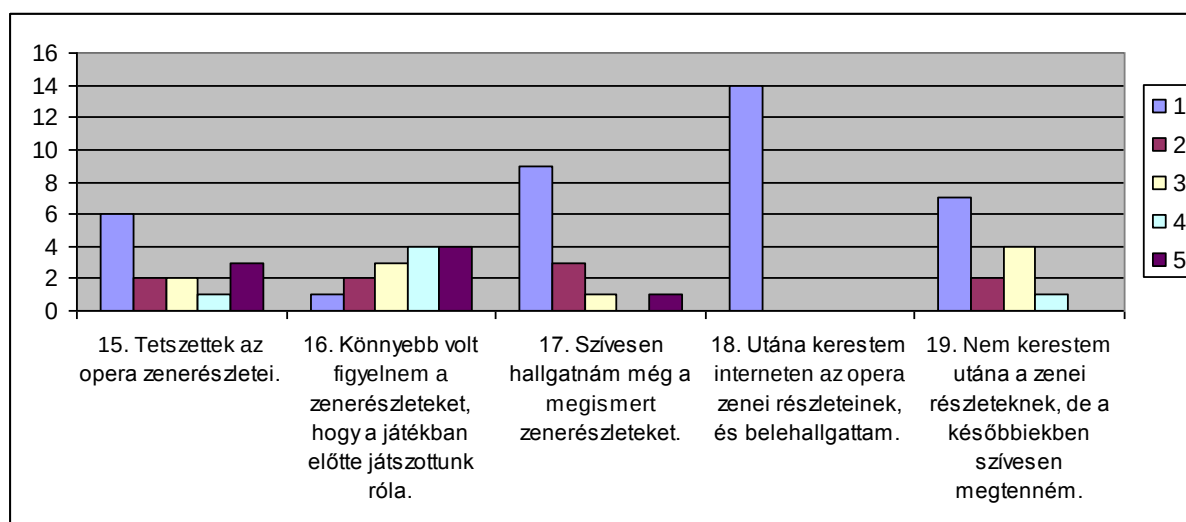
12. *Olyannyira élveztem az órát, hogy az interneten utána olvastam A varázsfuvola című opera történetének* állításra 14 db nemleges válasz érkezett. Ebből arra következtethetnénk, hogy a hipotézisem - miszerint azt állítottam, hogy ezek az órák olyannyira motiváló hatásúak, hogy a tanulókat foglalkoztatni fogja a téma a továbbiakban is - megdőlhetne. Azonban összehasonlítva a következő állításom eredményeivel csak arra a következtetésre jutottam, hogy még odáig nem jutott el a módszerem eredményessége ebben a kísérleti csoportban, hogy a tanulók teljesen önállóan, bármi egyéb segítség nélkül utána olvassanak.

13. *Olyannyira élveztem az órákat, hogy a tanárnő által behozott fénymásolatokba beleolvastam, elolvastam.*

Ezen állításhoz kapcsolódó eredmények arra engednek következtetni, hogy a hipotézisem mégis megállja a helyét, mert erre az állításra már kevesebb, mint a fele, pontosabban 6 ember adott nemleges választ, vagyis további 8 ember használta, forgatta az opera történetét, különböző intenzitással ugyan, de mégis érdeklődéssel. 2 db 2-es válasz, 5 db 3-as válasz, és 1 db 4-es válasz érkezett. Vagyis a hipotézisem mégis megállja a helyét.

14. *Még nem olvastam utána, de szívesen tudnék meg a történetről többet.*

Erre az állításra ismét 6 nemleges válasz érkezett, valószínűleg ugyan azon emberektől, tehát ők teljesen elzárkóznak az olvasáson keresztül történő további információszerzéstől. A további 8 ember pedig számára sikeres volt a motiváció, és ezzel segítséget tudott a módszer nyújtani a következő hagyományos énekórához, amikor már a zeneirodalmon keresztül fogják megközelíteni *A varázsfuvola* történetét.

4. diagram: a kérdőív 15.-19. kérdéseire adott válaszok szemléltetése

15. *Tetszettek az opera zenei részletei* állításra ismét meglepő válaszok érkeztek. Már a foglalkozás alatt kételyeim voltak a zene befogadásának sikerében. Tudtam, hogy ez az általam választott zenei műfaj egy kihívás lesz, mert általában a legtöbb tanuló ebben a korban elzárkózik a klasszikus zene hallgatásától, így az operától is. Mégis a drámajátékokkal történt előkészítés a zenehallgatásra meghozta a gyümölcsét. Ahogy a 4. diagram is mutatja, a megkérdezettek közül csak 6 diák fejezte ki nem tetszését, további 5 embernek sikerült valami kapcsolódási pontot találni közte és a zene között, és volt 3 olyan tanuló, akinek a kérdőív eredményének alapján kifejezetten tetszettek az opera részletei. Úgy gondolom, hogy ez a módszer eredményességét igazolja, mert majdnem 2 héttel az óra után is, amikor a felmérés készült, még mindig jó emlékeik voltak a zenével kapcsolatban, és fel tudták azokat idézni.

16. *Könnyebb volt figyelni a zenerészleteket, hogy a játékban előtte játszottunk róla* állításra érkező eredmények igazolják leginkább a módszer zenehallgatással kapcsolatos

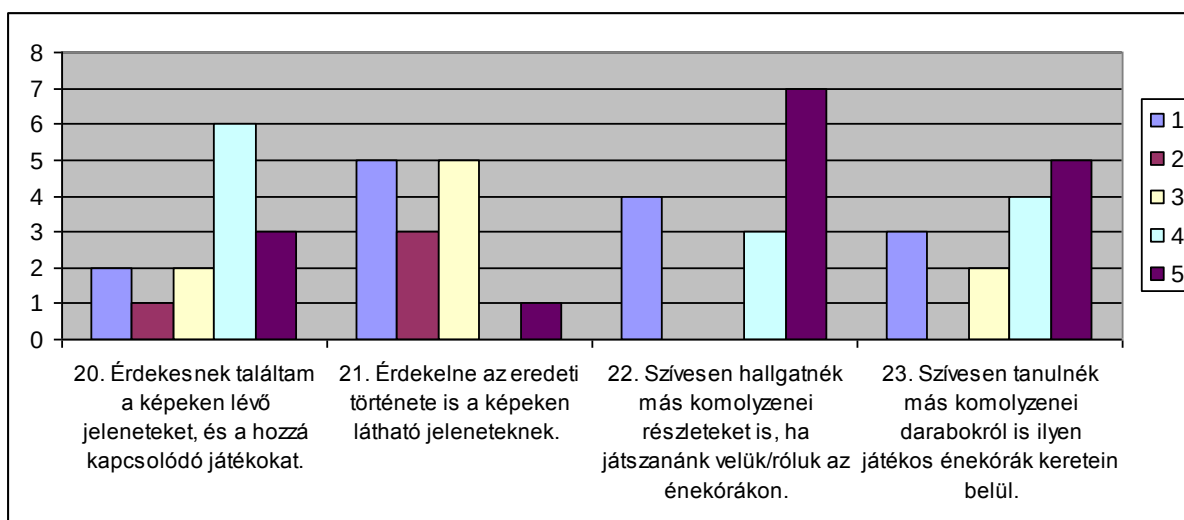
eredményességét. Azon tanuló kivételével, aki mindenhova 1-est karikázott, mindenki azt a visszajelzést adta, hogy bár különböző mértékben, de mindenkinek segítségére voltak a zenehallgatásban való aktív részvételre azok a drámajátékok, melyekkel előkészítettem a zenehallgatást. Vagyis a módszer segített abban számukra, hogy motiváltak legyenek a zenehallgatásra, és ahogy a 15. állítás is mutatta megvalósult a zenehallgatás célja, az élményszerűség, és a befogadás.

17. *Szívesen hallgatnám még a megismert zenerészletek* állításra már több, szám szerint 9 nemleges válasz érkezett, mely azt az eredményt igazolja, amely a 10. állítás kapcsán született, vagyis, hogy nem igazán érdeklődnek a továbbiakban sem az opera stílusa iránt. Bár míg abban 12 nemleges válasz érkezett, itt már csak 9, és további 3 tanuló, aki kismértékben ugyan, de mégiscsak belehallgatna a zenerészletekbe, 1 tanuló, aki részben szívesen hallgatná őket, és 1 tanuló, aki teljes bizonyossággal állította, hogy örömmel hallgatná újra őket.

18. *Utána kerestem interneten az opera zenei részleteinek, és belehallgattam* állításra azonos eredmény született, mint a 12. állításnak. Az állítás ott is az érdeklődés interneten keresztül történő kielégítésre vonatkozott. A 3. diagramm jól mutatja, hogy a teljesen önálló keresésig ezzel kapcsolatban sem jutottak el a diákok, bár néhányuknál nem jelenti a teljes elzárkózást, mint ahogy ezt a következő állításnál is láthatjuk.

19. *Nem kerestem utána a zenei részleteknek, de a későbbiekben szívesen megtenném* állításra csak a válaszadók 50 % felelt biztos nemmel, a másik 50% pedig valamennyire hajlik arra, hogy a későbbiekben még rákeressen ezekre a zenerészletekre, és újahallgassa őket. Úgy gondolom, hogy már ez is egy jó eredmény, hogy a fele osztályban meg van az igény rá, hogy újra hallgassa a dalokat, csak valamiért még nem sikerült ezt eddig megtenni. Ez származhat abból az okból, hogy még nem volt elég erős a motiváltságuk ahhoz, hogy ezt meg is tegyék, vagy egyszerűen még nem tudtak időt keríteni rá.

Ezek a mérési eredmények alapján úgy gondolom, hogy sikerült megvalósítani az órák zenehallgatással kapcsolatban kitűzött céljait ebben a kísérleti csoportban, és ezek alapján hipotézisem is megállja helyét, mi szerint a drámajátékok alkalmazásával fel tudjuk kelteni az érdeklődésüket, nyitottságukat a zenehallgatásra.

5. diagram: a kérdőív 20.-23. kérdéseire adott válaszok szemléltetése

A második óra egyik fő része *A varázsfuvola* színházi előadásainak jeleneteiből válogatott képekről történő játék volt. Ez az óra az opera történet előkészítését, illetve az önálló elolvasásra való motivációt szolgálta. Míg az előző foglalkozásban meg volt a törekvés az értő zenehallgatásra és olvasásra nevelés, ennek a foglalkozásnak központjában csak az utóbbi volt. A kérdőívem következő két állítása erre a részre vonatkozik.

20. *Érdekesnek találtam a képeken lévő jeleneteket, és a hozzá kapcsolódó játékokat.*

Már a foglalkozás során is láttam, hogy a tanulók élvezték a tablóképek technika használatát, a képekről való játszást. A diagramm is ezt erősíti meg. A megkérdezettek közül csupán csak 2 tanuló mondta azt, hogy számára nem volt érdekes az a játék, 1 tanuló mondta, hogy minimálisan keltette fel érdeklődését, és további 11 tanuló számára pedig élvezetes, érdekes volt a képek tartalma és a képekről való játék. Itt csoportokban kellett dolgozniuk, így megtapasztalhatták a közös munka sikerét, és együtt szereztek jó élményeket, így ezúttal is sikerült megvalósítani ezt a célt.

21. *Érdekelne az eredeti története is a képeken látható jeleneteknek* állításra a kutatás szempontjából ismét kedvező válaszok érkeztek. A válaszadók közül csupán csak 5 ember nem mutatta ki érdeklődését, a további 9 fő érdeklődését sikerült felkelteni az eredeti történet iránt, és valószínűleg ebből a 9 emberből került ki az a 8, aki már utána is olvasott az általam bevitt jegyzetekben.

Az utolsó két állítással azt szerettem volna felmérni, hogy mennyire tetszett nekik ez a módszer, mennyire lenne igény arra, hogy ezzel a módszerrel ismerjenek meg más műveket is. A válaszok igazán kecsegtetőek.

22. *Szívesen hallgatnék más komolyzenei részleteket is, ha játszanánk velük/róluk az énekórákon* állításra a megkérdezett 14 tanuló közül csupán csak 4 tanuló karikázta az 1-est, és további 10 tanuló szívesen ismerkedne meg ezen módszeren keresztül más komolyzenei részletekkel is, szívesen hallgatná őket, ha azokhoz is kapcsolódnának drámajátékok. A 10-ből 3 karikázott 4-t és a maradék 7 pedig, az osztály fele az 5-t jelölte meg. Úgy gondolom ez az eredmény jól mutatja, hogy ebben a kísérleti csoportban lenne igény a klasszikus zene hallgatására ezen a módszeren keresztül.

23. *Szívesen tanulnék más komolyzenei darabokról is ilyen játékos énekórák keretein belül* állításra már csak 3 ember karikázott 1-t, vagyis ők nem tanulnának szívesen más komolyzenei darabokról ilyen rendhagyó órák keretein belül. 2-t senki nem karikázott, további 2 tanuló 3-t, 4 tanuló 4-est és 4 tanuló 5-t, tehát a 14 fős kísérleti csoportból 11 fő szívesen ismerkedne meg újabb komolyzenei darabokkal ezen módszer segítségével.

A módszertani kísérlet eredményessége - tapasztalat, összegzés

A foglalkozások során a tanulók többsége aktív részvételt tanúsított, és a folyamatos kísérlet közbeni visszacsatolásokból leszűrve, érdeklődők, nyitottak voltak a rendhagyó óra iránt és élveztek a különböző drámajátékokat. Ezt a kérdőív eredménye is bizonyítja és az 1., és 5. diagramm is jól szemlélteti. A mérési eredmények alapján a tanulók 90 % eltérő választ adott a nemtől, és a 14 tanulóból 9, azaz a 62 % 4-t, illetve 5-t karikázott, vagyis legnagyobb mértékig élvezte a foglalkozások pillanatait.

Első hipotézisemben dolgozatom elején azt tételeztem fel, hogy a zene és a drámapedagógia ötvöztetésével létrehozott rendhagyó ének-zenei órákkal lehet motiválni a felső tagozatos tanulókat is az ének-zene tanórán való aktív részvételre. Úgy gondolom, hogy ez a hipotézisem a személyes tapasztalatok és a mérési eredmények alapján bebizonyosodott, igazolódott. A drámapedagógia módszerei valóban jó segítséget tudnak abban adni, hogy érdekes, élvezetes órákat tudjon összeállítani a pedagógus.

Az első foglalkozás egyik fő momentuma *A varázsfuvola* című opera néhány zenei részletének meghallgatása, megfigyelése, és felhasználása volt. A zenehallgatás sikeres volt, meg volt a hozzá kellő nyugalom, és a tanulók jól tudták a figyelmüket terelni a zene irányába, és jól feltudták használni a későbbi játékukba.

A kérdőívre érkezett visszacsatolás szintén megerősítette a zenehallgatás sikerét. Ahogy a 2013-as Kerettanterv is megfogalmazza, a legfőbb célja a zenehallgatásnak, hogy megerősítse a tanuló érdeklődését a zeneirodalom remekműveinek megismerése iránt.

Kutatómunkám egyik fő célja az volt, hogy kiderítsem lehet-e a drámapedagógia segítségével értő zenehallgatóvá nevelni. A célokat sikerült magvalósítanom a kísérleti csoportban. A kísérlet ezen részében azon hipotézisemre kerestem megoldást, mely azt állítja, hogy a drámapedagógia módszertana alkalmas arra, hogy az énekórákon a zeneértést megsegítse a pedagógus, és a zenehallgatási kedvet felébressze. A módszer, a drámapedagógia bevonása eredményének felmérése érdekében fogalmaztam meg a kérdőívem 16. állítását, melyben azt fogalmaztam meg, hogy a dramatikus játékok segítségével voltak a tanulóknak a zene megfigyelésére. Az eredmény ezt a módszer igazolja. A kísérleti csoport 90% adott a nemlegestől eltérő választ, illetve 78% nyilatkozta azt, hogy nagy segítséget nyújtottak a zenehallgatást megelőző játékok. Ezen mérési eredmény alapján úgy gondolom, hogy ebben a kísérleti csoportban megállta helyét a hipotézisem.

A módszertani kísérlet kapcsán sikerült felmérnem, és visszacsatolást kapnom a harmadik hipotézisemhez kapcsolódó lehetőségekről is. Dolgozatomban a zenehallgatóvá nevelés mellett az olvasóvá nevelés lehetőségeit is szerettem volna megismerni, kipróbálni. A rendhagyó énekórák célja az is volt, hogy vegyítsem a drámapedagógia és a zenehallgatás módszereit, és ezeken az órákon keresztül növeljem a tanulók érdeklődését az óra témája iránt, továbbá, hogy ne csak az órán használják az adott műveket, hanem utána olvassanak az adott témának, otthon is meghallgassák a zenét, amiről azt megelőzően játszottak, amivel dolgoztak az előző órán/órákon. Személyes tapasztalatom alapján, mint ahogy korábban is írtam a tanulók, nyitottak voltak, érdeklődtek, szívesen vettek részt az adott játékokban. Egyik játék során csoportmunkában kellett dolgozniuk, és mindegyik csoport az opera különböző szereplőiről kapta a nevét (pl.: Pamina, Papageno stb.) Ez iránt is érdeklődtek a diákok, de nem árultam el nekik semmit, csak bíztattam őket, hogy esetleg nézzenek utána az interneten. Mint a mérési eredmények megmutatták, ezen része a motivációnak nem volt túl sikeres, azonban annál nagyobb lelkesedéssel olvastak utána *A varázsfuvola* történetének az általam bevitt jegyzetekből. Ez volt az óra egyik fő célja is, ami a mérési eredmények alapján sikerrel megvalósult. A kérdőívek szerint az osztály 57%-a olvasott önállóan utána a történetnek, vagyis a harmadik feltételezésem is megállta helyét.

Ezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy mindenképpen hasznos volt ez a módszertani kísérlet, legalábbis a kísérleti csoport számára biztosan. A továbbiakban, ha folytatnám a kísérletet, kontrol csoportokat is hoznék létre.

Egy kontrol csoportnak hagyományos énekóra keretein belül mutatnám meg a zenei részleteket, csak szorgalmi feladatként kínálnám fel az utána olvasás lehetőségét, és utána hasonló állításokat adnék nekik a kérdőívben, melyek elsősorban a zenehallgatásra, az órán való részvételre, és a történet önálló megismerésére irányulnák. Ennek a kontroll csoportnak az eredményeit mind zenehallgatóvá, mind olvasóvá nevelés terén lenne érdemes összehasonlítani a kísérleti csoportéval.

Egy másik kontrolcsoportot is hoznék létre, ahol ismét a rendhagyó ének-zene órát tartanám meg, de abban annyit változtatnék, hogy többek között elmondanám a képek eredeti történetét, és azt is, hogy az Éjkirálynőjének nem sikerült meggyőznie lányát, Paminát arról, hogy megölje a papot. Ezután ők is megkapnák ugyan azt a kérdőívet, amit a megvalósított kísérlet után megkapott a kísérleti csoport. Ez a kísérlet azt mutathatná meg, hogy melyik módszerváltozattal lehetne jobban ösztökélni a tanulókat arra, hogy olvassanak.

Amennyiben folytatom a kutató munkámat, szívesen kipróbálnék más zenei műveket is, amelyeket szintén a drámajátékok alkalmazásával, a drámapedagógia bevonásával dolgoznék fel. Azok esetében is kipróbálnám egy kísérleti és 2 másik kontrol csoportban. Úgy gondolom, hogy azon módszertani kísérletek még árnyaltabban tudnák bemutatni a rendhagyó énekórák, és a módszer eredményeit, hasznát, sikerességét.

7. Összegzés, és hipotézisek igazolása, záró gondolatok

7.1 Értő olvasóvá és zenehallgatóvá nevelés a drámapedagógia eszközeivel

Dolgozatomban azt szerettem volna bemutatni, hogy lehetséges-e olyan rendhagyó ének-zene órákat létrehozni, melyeken keresztül a különböző drámajátékokkal meg tudom valósítani az értő olvasóvá és zenehallgatóvá nevelést. Kutatásom során sikerült elmélyülnöm a zenehallgatás, és drámapedagógia módszertanában, illetve abban is, hogy az Ének-zene és Dráma és tánc tantárgyakról hogyan vélekedik a 2013-as Kerettanterv, milyen és mekkora szerepet kapnak a magyar oktatásban. A vizsgálódásomban arra szerettem volna fényt deríteni,

hogyan lehet-e ezt a két területet még annál is jobban összekapcsolni, mint ahogy azt a Kerettanterv állítja.

Vizsgálataim során azt is kutattam, hogy milyen kapcsolódási pontok lehetnek a zenehallgatóvá nevelés, és az olvasóvá nevelés között. Ezen belül is a korai olvasóvá és zenehallgatóvá nevelés szükségességében, és lehetőségeiben merültem el, továbbá arra kerestem a választ, hogy van-e jövője az értő olvasásnak, és értő zenehallgatásnak. Kutatásaim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy mindkét területnél érdemes minél korábban elkezdni a nevelést, akár már az anyaméhben keresztül. Mint ahogy a magzat hallja a kívülről érkező zenét, ugyanúgy hallja azt is, ha az édesanya egy történetet olvas hangosan. Az anya hangja, hanglejtése, beszédtempója is hatással van a magzatra, és ugyanúgy meghatározó lehet a pozitív attitűd kialakításában, a mesehallgatás, és a későbbiekben az olvasás iránt is. A jövőbeni szerepeket illetően úgy találtam, hogy az olvasás mindig is egy létszükséglet lesz, bár a funkciói vitathatatlanul kezdenek átalakulni, és az élményszerzés, szórakozás, mint cél egyre inkább a háttérbe szorul. A zenehallgatással kapcsolatban is hasonló tapasztalatokat szereztem. Az emberek többsége nem szívesen lenne meg zene nélkül, ám ez a veszély nem is fenyegeti az emberiséget. Könnyűzenék százai árasztják el a világot naponta, ezzel nincs semmi baj, ám ezek mellett a klasszikus zenére való igény kezd eltörpülni főleg a fiatalabb korosztály körében. Kutatásaim során úgy láttam, hogy már erre is vannak jó megoldások. Úgy gondolom, hogy az általam kidolgozott, kipróbált kísérleti módszer is egy jó segítség lehet a fentebb említett problémák kezelésében.

A dolgozatomban elején három hipotézist fogalmaztam meg. A feltételezéseim bizonyításának érdekében rendhagyó ének- zene órákat terveztem és tartottam meg, melyen keresztül próbáltam válaszokat találni az állításaimmal kapcsolatban. A hipotézisek megerősítéséhez a foglalkozások során szerzett személyes tapasztalataimat, és méginkább a módszertani kísérletben használt mérési eszköz, a kérdőív eredményét tudtam felhasználni.

Az első, melyben úgy gondoltam, hogy a drámapedagógia és a zene ötvöztetése által létrejött rendhagyó ének-zenei órákkal a felső tagozatos tanulókat is lehet motiválni az ének-zene órán való aktív részvételre. Mikor kiválasztottam a módszertani kísérlet csoportját, nem voltam biztos abban, hogy ezt a feltételezésem megállja majd a helyét, mégis az órán szerzett tapasztalataim, és a mérési eredmények azt bizonyították, hogy lehetséges a motiváció. Tapasztalatom szerint a tanulók szinte mindegyike aktívan bekapcsolódott a munkába, érdeklődtek, nyitottak voltak a játékok, zenék, képek, szituációk iránt. A mérési eredmény szerint a 14 válaszadóból 13 állította azt, hogy érdekes, élvezetes volt a rendhagyó óra. Így az

első hipotézisem beigazolódott a kísérleti csoportban, a tanulók érdeklődését felkeltette a rendhagyó ének-zene óra.

Második feltételezésem arra vonatkozott, hogy a rendhagyó énekórák által a gyerekek érdeklődni fognak az óra témája iránt, kedvet éreznek arra, hogy utána olvassanak az adott témának, otthon is meghallgassák a zenét, amiről azt megelőzően játszottak, amivel dolgoztak az előző órán/órákon. A foglalkozások előtt úgy gondoltam, hogy ha már 1 ember is lesz, aki a foglalkozások után csak egy kicsit is utána olvas a történetnek, a hipotézis sikeresnek tekinthető. Ám a kísérlet esetében szám szerint a 14-ből 8 diákot sikerült arra motiválni a foglalkozásokon keresztül, hogy utána olvasson a történetnek. Ezen eredmény alapján úgy gondolom, igaznak tekinthető a második hipotézisem is.

Harmadik hipotézisem a zenehallgatóvá nevelés kapcsán fogalmaztam meg. Úgy gondoltam, hogy a drámapedagógia módszertana alkalmas arra, hogy pedagógus megsegítse a zeneértést az ének-zene órák során, és a zenehallgatási kedvet felébressze. A kísérleti órán kapott visszajelzésekből, és a mérési eredményekből következően sikeres volt a foglalkozás zenehallgatás része, és a drámajátékokon keresztüli segítségnyújtás. A kísérletben résztvevő 14 főből 13 tanuló számára biztosítottak segítséget a zenehallgatást megelőző játékok, melyek előkészítették a foglalkozás egyik fő pontját. Ilyen mértékű pozitív visszacsatolás esetében azt hiszem a feltételezésem megállta a helyét ebben a csoportban.

Dolgozatom írása közben mélyrehatóan tudtam tanulmányozni ezeket a motivációs lehetőségeket, és a kutatás már eddig elért eredményei is hűen tükrözik, hogy van értelme ezeknek a rendhagyó óráknak, és hogy ezekre az órákra a továbbiakban is lenne igény, és mi több, szükség. Örömmre szolgál, hogy sikerült megtalálnom ezt a módszert, és sikert tudtam elérni vele a kísérleti csoportban. Biztos vagyok benne, hogy későbbi pályám során is folytatni fogom a módszertani próbálkozásokat, akár egy kutatómunka részeként, vagy akár csak a dolgozós hétköznapiakban, hogy segítsek a diákok pozitív attitűdjének kialakításában az értékes zene hallgatása, és az olvasás iránt.